

www.e-rara.ch

**D. Epiphanii Episcopi Constantiae Cypri, contra octoaginta haereses opus ,
panarium, sive arcula, aut capsula medica appellatum, continens libros
tres, & tomos sive sectiones ex toto septem**

Epiphanius

Basileae, [1543]

Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich

Shelf Mark: online

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-5598>

[Primi libri Epiphanii tomus primus.]

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

EPIPHANII EPISCO- PI CONSTANTIAE CYPRI CONTRA

OCTVAGINTA HAERESSES OPVS PANARIVM,

*sive Arcula aut Capsula Medica
appellatum.*

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO
INTERPRETE.

VVM AGGREDIAR fidem, itemque incredulitatem, re-
ctamque ac diuersam opinionem annunciare ac prodere, men-
tionem faciam principij iactorum mundi fundamentorum,
& eorum quae consequuntur, non proprijs uiribus confusus,
neque a propria ratione concitatus, sed uelut Deus omnium
Dominus ac miserator suis Prophetis reuelauit, et per ipsos
nos omnium cognitione, quantum humanae naturae possi-
bile est, dignatus est. Et quum incipiam de his statim consi-
derare, primum quidem non in parua sollicitudine constitutus sum, uerum etiam ual-
de timeo, ut qui moliar opus non uulgare. Et inuoco ipsum sanctum Deum, & uni-
genitum ipsius Filium IESVM CHRISTVM, & sanctum ipsius Spiritum, quo
nostrae tenuitatis mentem illustret, ad illuminationem cognitionis illorum. Graeco-
rum equidem scriptores, poetae & oratores, ubi fabulosum aliquod scriptum aggre-
diuntur, Musam aliquam inuocant, non Deum. diabolica est enim ab ipsa sapientia *Musarum in-
uocatio.*
ac terrena, et non ex supernis descendens, uelut scriptum est. Nos autem inuocamus
sanctum uniuersorum Dominum, ut adiuuet paupertatem nostram, & inspiret san-
ctum Spiritum suum, ut nihil ascititium in promissum scriptum comportemus. At-
que hoc ipsum petentes, nostrae insufficietiae nobis conscij, iuxta fidei mensuram ac
proportionem, ipsum nobis largiri obsecramus. Sit autem scopus omnibus lectori-
bus, de omni questione, Quod occasionum & temporum sunt inuenta, quae exigua
mens nostra exercitata comprehendere potuit. Et sane non omnino promittimus om-
nium quae in mundo sunt tractationem. Nam & ineffabilia sunt & effabilia, inenar-
abiliaque & numero incomprehensibilia. & quantum quidem ad homines attinet, ne-
mo ea assequi potest, sed a solo uniuersorum Domino cognoscuntur. Verum promissio
nostra habet, de differentia opinionum ac notionum, professionumque fidei ex Deo,
& incredulitatis, sectarum item, & falsae humane mentis opinionis, ab erroneis uiris
in mundo dispersae, ab eo tempore quo homo formatus est in terra, usque ad nostra tem-
pora, hoc est regni Valentiniani & Valentis annum undecimum, & Gratiani septi- *Epiphaniij
saeculum.*
mum. Porro quae a nobis ad legentium notitiam peruenient, ea partim ex discendi stu-
dio nouimus, partim ex auditu percepimus, in quaedam uero proprijs auribus ac ocu-
lis incidimus. Et quorundam quidem radices & dogmata, exacta narratione nos tra-
dituros esse confidimus, quorundam uero partem aliquam, prout facta sunt, atque haec
partim ex libris ueterum scriptorum, partim ex auditu hominum, qui menti nostrae
exactam fidem fecerunt, nouimus. Hoc autem totum opus collegimus non per nos
ipsos aggressi, non promissionibus nostram dicendi tenuitatem excedentibus immo-
rati. Nam & hunc ipsum sermonem, quem Deo uolente componere instituiamus, ui-
ris philosophis, alijs alijs debilitatem nostram pungentibus, & uelut loris, ut ita di-
cam, instigantibus, adorti sumus, uelut uestra praestantia per propheticas nobis lite-
ras scribens petiuit ac exposulauit, o uenerandissimi ac optimi fratres Acaci & Pau-
le in presbyterio consortes. Quandoquidem igitur undique non sine Deo petiti-
o
num

num suffragijs consideratis, propter excellentem seruorum Dei dilectionem huc descendere dignus factus sum: nō per uerborum eloquentiam, non lepiditate aliqua dicendi, sed simplici loquendi idiomate, simplici sermone, certitudine uero eorum quę sermone declarantur, dicendi initiū faciam. Et Nicander quidem scriptor bestiarum & reptilium naturas cognitas fecit. Alij uero scriptores de radicibus ac herbis prodiderunt, uelut Dioscorides materiarius, Pamphilusq; ac Mithridates rex, Callisthenes & Philo, Iolaus item Bithynus, & Heraclides Tarentinus, Crateuas herbarius, Andreas, Basus Tylius, Niceratus, Petronius Niger, Diodotus, & alij quidam. Eodem modo etiam nos sectarum radices & opiniones reuelare conantes, non in detrimentum legentium, sed uelut relati scriptores studio habuerunt, non ut malum indicarent, sed ad timorem & cautionem humanę naturę, ut mala & perniciofa cognoscerent homines, seq; premunirent, & per potentiam Dei effugerent, per animaduersionem & repudiationē. At si qui in talia iam incidissent, & ab eiusmodi insidias per tulissent, aut per insufflationem, aut per morsum, aut aspectum: ijdem de his solliciti, auxiliares radices ac herbas prescripserunt, ad prædictorum reptilium improbitates irritas faciendas. Sic etiam nobis studium est, per relatorū & uestram dilectissimi fratres exhortationem, ut malorum reptilium ac bestiarū, tum formas tristes, tum morsus lethales reuelemus. Ad oppositionem uero horum, quęcunq; possumus in compendio dicere, unum atq; alterum uerbum, ad repellendū ipsorum uenenum, & seruandum eum qui Dominum sequi uelit, siue ex sua sententia, siue inuitus in eadem reptilia hæreseon ac sectarum dogmata illapsus, instar antidotorum apponemus.

Mundi exordium. Etenim ab initio Adam sexta die formatus ē terra, et accepta insufflatione uiuificatus est. Non enim uelut quidam putant, à quinta die incepit, & in sexta formatus est. decepta est enim mens eorum qui hoc dicunt. Erat autem simplex & innocens, non nomen aliquod aliud adeptus, non opinionem, non doctrinam, non uitę discretionis appellationem nactus, quā Adam tantum uocatus, quod hominem interpretari possis. Huic formatur ex ipso similis ipsi uxor, ex eodem corpore, & eadem insufflatione. filij uero gignuntur huic masculi ac foemellę. Et ubi uiuisset annos noningentos triginta, naturę debitum exoluit. Huius filius fuit Seth, huius uero Enos, & per successionem Cainan, Malaleel, Jared. Quemadmodū autem traditio habet quę ad nos deuenit, hinc incepit fraus in mūdo fieri: & ab initio quidem per inobedientiam ipsius Adam, deinde per ipsius Cain parricidium. Nunc autem in temporibus Jared, & ultra, ueneficium, incantatio, petulātia, adulterium et iniusticia. Non opinio aliqua alia, non doctrina immutata, sed una lingua, unum genus in terra illo tempore dispersum. Huic Jared nascitur filius nomine Enoch, qui complacuit Deo, & non reperiēbatur: transtulit enim ipsum Deus, & nō uidit mortem. Enoch autem genuit Mathusala, Mathusala Lamech, Lamech Noē. Et iustum Dei iudicium, aquę inundatione orbi terrarum inuecta, omnem hominū & aliorum animantium carnem deleuit. Seruauit autem in arca per præceptum ipsum Noē, qui complacuit ipsi, & coram ipso gratiam inuenit. Seruauit item tres filios ipsius, Sem, Cham, Iapheth, et propriam eius coniugem, & trium filiorum tres uxores, ut hominum animę octo in arca tunc seruatae sint à diluuiō aquę. Et de omni genere ferarum & animalū, tum pecorum, tum aliorum in terra, ad constitutionem rursus substantię omnium in mundo, de quibusdam bina & bina, de alijs septem et septem. Atq; sic præterijt decima generatio, per annos bis mille ducētos sexaginta duos. Et inundatio sedata est. Et Noē ac domus eius, reliquię mundi māserunt. Nondum autem erat diuersa opinio, non gens aliqua discors, non nomen heresis, imō neque idololatria. Quando uero unusquisq; homo iuxta propriam opinionem procedebat, Lex enim una nusquam erat, quisq; enim sibi ipsi legerat, & pro propria ratione pergebat, (quemadmodum apud Apo-

Apostolum usus est, non solum barbarismi, sed etiam aliarum sectarum. Ait enim, in
 CHRISTO enim IESU, non barbarus, non Scythia, non Græcus, non Iudæus.) Bar
 barbarismus tunc appellabat in decem generationibus temporis cognomen. Post diluui
 um uero quum requievisset arca Noë in montibus Ararat, per mediam Armenio-
 rum & Cardyensium terram, in monte Lubar appellato, istic prima habitatio homi-
 num fit post diluuiū. Et illic Noë propheta uineam plantat, & loci habitator fit. Na-
 scuntur autem filijs eius, ipse enim non amplius generauit, filij et filiorum filij, usque ad
 quintam generationem, annis sexingentis quinquaginta nouem, præter Sem. Secun-
 dum consequentiam uero sermonis, genealogiam unius filij recensebo. Sem itaque ge-
 nuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Hala, Hala Heber pius & religiosus, He-
 ber Phalec, & nihil erat in terra, non hæresis, non opinio alia atque alia, sed solum ho-
 mines uocabantur, unius labij & unius linguæ. Erat autem solum impietas & pietas,
 lex nature & uniuscuiusque uoluntatis propositum secundum naturam, & neque a do-
 ctrina, neque ex libris scriptorum error & seductio, non iudaismus, non hæresis alia ali-
 qua, sed sicut nunc est fides, quæ iam in sancta catholica Ecclesia uersatur, quæ ab ini-
 tio fuit, & postea rursus reuelata est. Si quis enim pro ueritatis studio expendere ue-
 lit, sancta & catholica Ecclesia principium omnium est, ex hoc nimirum scopo. Adam
 protoplastus formatus est, non circumcissus, sed carne præputium habens. Non au-
 tem erat idololatra, & nouit patrem Deum, & Filium, & Spiritum sanctum. Prophe-
 ta enim erat. Itaque quum non haberet circumcisionem, non erat Iudæus. & quum si-
 mulachra non adoraret, aut aliud quid, non erat idololatra. Propheta enim erat A-
 dam, et nouit quod Pater dixit Filio, Faciamus hominem. Quid igitur erat? Neque cir-
 cumcisionem habens, neque simulachra colens, sed Christianismi formam ostendens.
 Sic etiam de Abel, & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathusala, & de Noë,
 & Heber, usque ad Abraam accipiendum est. Operabatur autem tunc & pietas & im-
 pietas, fides & incredulitas, fides quidem Christianismi imaginem obtinens: increduli-
 tas autem, impietatis & iniquitatis formam exhibens, contraria legi nature, usque ad
 præiudicatum tempus. Quinta igitur generatio post diluuium, quum multiplicaren-
 tur iam homines, ex tribus filijs Noë, per successionem filiorum filij geniti sunt septua-
 ginta duo numero, principes & capitanei in mundo. Quum autem se extendere, et et
 ultra procederent a monte Lubar ac finibus Armenie, hoc est a regione Ararat, con-
 sistunt in campo Senaar, quem sanè delegerant. Situs est autem campus Senaar nunc
 in regione Persica, quæ olim erat Assyria. Illic itaque coniuncti consiliū inter se ineunt,
 de ædificanda turri ac urbe. Verum a regione ad Europam in Asiam declinantes, ap-
 pellati sunt omnes iuxta regionis appellationem Scythæ. Extruunt autem turrim, &
 ædificant Babylonem. & non habuit complacentiam Deus in opere dementiæ ipso-
 rum. dispersit enim & diuisit ipsorum linguas, & ex una in septuaginta duas distri-
 buit, iuxta numerum uirorum tunc repertum. Vnde & Meropes hi uocati sunt, pro
 pter diuisam uocem. Et turrim quoque uentorum impetu euertit. Diuisi igitur sunt per
 omnem terram, ad dextram ac sinistram, partim reuersi unde processerant, partim ul-
 terius ad orientem progressi. Alij uero Libyam occupauerunt, ut etiam si quis de his
 certior fieri uelit, inuenerit sanè singulos qui secesserunt in singulis patrijs, quomodo
 sortem acceperunt. Sic Misacem suscipit Aegypti sortem, Chus Æthiopiam, Pius
 Æxiomaticas partes, Regma et Saba partes ad Garamorum regionem sitas. Et ut ne
 in longum extendam hic procemiam, redibo rursus ad propositum, & secundum suc-
 cessionem rursus consequentiam apprehendam. Inter Heber & Phalec, & turris ædi-
 ficationem, & primam urbem post diluuium extructam, in ipsa ædificatione princi-
 pium de cætero consultationis accipit Nebroth, de congregatione ac tyrannide. Ne-
 broth enim regnat, filius Chus Æthiopis, ex quo natus est Assur. Huius regnum in

Barbarismus.

Ecclesia Ca-
tholica princi-
pium omnium.Meropes ap-
pellatio.

Orech fuit, & in Arphalac Chalamia. extruit autem & Thiras, & Thobel, & Lobon, Zoroastres, in Assyriorum regione. Hunc dicunt esse Greci Zoroastrem, qui ultra progressus ad orientales partes, Bactra inhabitauit. Hinc iniquitates in terra distributæ sunt. Inuentor enim hic fuit malæ doctrinæ, astrologiæ & magiæ, uelut quidam de hoc Zoroastre tradunt. Verū ut rei ueritas habet, hoc tempus ipsius Nebroth gigantis erat. non longe autem inter se ambo distant tempore, Nebroth & Zoroastres. Phalec autem genuit Rhagan, Rhagan Seruch, quem interpretari possis irritationē. Et incepit inter homines idololatria ac Gracismus, uelut cognitio quæ ad nos deuenit, habet. Nondum autem in statu & in sculpturis lapidū aut lignorū, aut ex argento & auro, aut alia materia factis, sed solum per colores & imagines, hominis mens in seipsa maliciam excogitauit, & per liberum arbitrium rationisq; ac mentis uim, pro bonitate iniquitatem reperit. Nascitur ipsi Seruch filius Nachor, Nachor autem gignit Tharra. Hinc fieri cœperunt statuæ, ex luto ac arte figulari, per industriam huius Tharra. Durauit autem hoc studium in uigessimam generationē usq; ad hunc, annis ter mille trecentis triginta duobus. Et nullus unquam ex prioribus hominibus filius ante patrem mortuus est, sed patres ante filios uitam finientes, filios successores relinquebant: & ne quis dicat de Abel, non enim morte propria mortuus est, donec Tharra æmulum Deo per propriam uertutem commentus erexit, & ex ultione similia his quæ fecit recepit, dum etiam ipse per proprium filium ad emulationem prouocatus est. Vnde admiratione ducta diuina scriptura adnotauit dicens: Et mortuus est Arran in conspectu Tharræ patris, in terra natiuitatis suæ. Usque ad hunc permanfit Scythica quædam successio ac appellatio. Nondum autem erat aliqua hæresis, nondum inuentum aliquod aliud, quàm sola scortatio, & excogitatio simulachrorum. Et postea deificarunt aut infelices tyrannos, aut præstigiatores spectra orbi terrarum exhibentes, monimenta ipsorum uenerantes, & longo tempore postea Saturnum & Iouem, Rheamq; ac Iunonem, & alios deinceps. Deinde uero Acinacem coluerunt ex Scythis Sauromatae, Odrysumq; Thracum primum patrem, ex quo Phrygum genus deducitur: unde & Thraces à Tharra cognomento appellantur, qui in turris ædificatione genitus fuit. Processit autem degenerauitq; omne tempus, hinc erroris initio sumpto usque ad prædictum tempus, uias deinceps inquit. ans. Scriptoresq; ac historiographi hinc initium sumpserunt, ab Ægyptiorum fabulis deditæ gentis errore collectione facta, unde sanè ueneficia ac magiæ repertæ sunt. Translata autem sunt hæc ad Græcos ab ætate Cecropis. Et erat hoc tempore Ninus in Assyrijs, & Semiramis, contemperanei ipsi Abraam, & Ægyptiorum octauus & decimus potentatus. In Sycone autem tunc solum regnabant, cuius regni initium fuit Eueops. Et Deus deligit ipsum Abraam, eadem sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ forma in præputio fidelem, & in pietate perfectissimum, in scientia prophetam, in uita euangelicam habentem conuersationem. Domi enim pater honorum fuit, & uocatus est per uerbum, & domesticis suis renunciauit, & uocanti obediuit, uelut Petrus & Andreas, & Iacobus ac Ioannes. Et ut ne rursus longam faciam orationem, in summa dicam. Quum ad annos nonaginta nouem peruenisset hic propheta, à Deo responsum accipit de circumcisione, & hinc incipit forma Iudaismi post Gracismū. Et erat à iactis fundamentis mundi uigesima prima generatio. Anni uero ter milleni quadringenti triginta unus: & Iudaismus initium accepit. Scythismus enim à diluuiio usque ad turrim & Seruch fuit. A Seruch autem, usque ad Abraam & huc Gracismus. Ab Abraam uero nondum cognomen hæresis erat: sed solum qui eandem pietatem habebant, Abrahamiæ ab Abraam uocabantur. Filij uero huic fuerunt octo: solus autem Isaac hæres erat, propterea quod et ex sententia patris uitā debebat, pietati intentus, & iuxta promissionem Dei patri donatus erat. Habebat autem ante hunc Ismael ex ancilla Agar. Chetura uero peperit ipsi filios sex, qui dispersi sunt in felicem appellatam Arabiam: Zembran,

bran, & Iezan, & Iesboc, & Soye, & Emmadem, & Madiam: & qui ex ancilla natus est, nomine uelut dixi, Ismael. Occupat autem hic & extruit appellatam Phares in deserto. Nascuntur autem huic filij numero duodecim, ex quibus sunt tribus Agarenorum, siue Ismaelitarum, qui nunc Saraceni uocantur. Isaac uero gignit filios duos, Esau & Iacob, & appellabatur tunc genus piorum Abraamici & Isaacij. Quum autem separatus esset Esau ad Idumæam ad meridiem ipsius Chanaan sitæ regionis & orientalis, habitator fit montis Seir, & ciuitatem extruit Edom appellatam. Huic autem gignuntur filij, & præsunt Idumææ singulis iuxta successionem, qui etiam duces Edom appellabatur. Ex quo quintus est iuxta successionem Ioë, subtracto Abraham ex hoc numero, & ab Isaac numeratione facta. Isaac enim genuit Esau, Esau Raguel, Raguel Zara, Zara Ioë, prius quidem uocatum Iacob, postea uero appellatum Ioë, paulo ante tentationem quæ ipsi accidit. Vigebat autem circumcisio. Iacob porro fugit iram Esau fratris sui, ex consilio patris et matris, in Mesopotamiam Phadan, ultra Mesopotamiam Susoba: et ducit illinc uxores ex propria cognatione quatuor, quæ pariunt ipsi filios duodecim, Patriarchas appellatos. Quum uero reuersus esset ad Chanaanitidem terram, ad patrem suum Isaac, ac matrem Rebeccam, uisum ipsi obuenit ex Deo, iuxta Iordanis excursus, uocant autem torrentem Iacob, ubi uidit castra angelorum. Etece inquit, homo à uespera, & colluctatus est ipsi usque ad auroram: quem angelum significauit Scriptura, qui per benedictionem dat Iacob dignitatis nomen, Israël uidelicet. Quum autem illinc transisset Iacob, nominauit nomen loci, Speciem Dei. quoniam qui ad ipsum per benedictionem dixerat, Non amplius uocabitur nomen tuum Iacob, sed Israël uocabitur: ita distinxerat dicens, Fortis fuisti cum Deo, & cum hominibus potens eris. Ab hoc tempore Israëlita appellatur. Et ipse Israël post descensum Ioseph in Aegyptum, descendit quoque cum uniuerſa domo sua, filiisque & nepotibus, eorundemque uxoribus atque alijs, cum septuaginta animis. Moratum est autem genus Israël in regione Aegyptiorum per generationes quinque. Iacob enim genuit Leui & Iudam, & reliquos decem patriarchas. Leui autem genuit Caath, Iudas uero genuit Phares. Caath genuit Abraam, Abraam genuit Moſen. Phares autem genuit Esrom, Esrom genuit Aram. Aram genuit Aminadab, Aminadab Naasson, temporibus Moſis. Et Naasson quinta generatio est secundum Leui. Exit Israel de terra Aegypti per rubrum mare in signis ac miraculis Dei, & castrametatur in eremo Sina. & responsis datis ex Deo seruo ipsius Moſi, ut numeraret à uiginti annis usque ad quinquaginta, uiros qui possent educere gladium: sumit arma bellica, reperitque uiroſum myriadas sexaginta duas, hoc est sexcenta uiginti milia, in superque octo milia & quingentos. Illo porro tempore erat Inachus apud Græcos notus, cuius filia Io, quæ & Atthis appellatur, de qua etiam Attica regio uocata, ex qua item Bosporus, & eiusdem nominis ciuitas Bosporus, in ponto Euxino nominata. Appellant autem ipsam Aegyptij Iſim, eamque uelut deam adorant. Illi uero cognominis est etiam fluuius, Inachus appellatus. Atque hinc initium habuerunt mysteria & traditiones de dijs apud Græcos, prius apud Aegyptios & Phrygas, Phœnicæque & Babylonios male excogitata, & ad Græcos translata, de Aegyptiorum regione à Cadmo & ipso Inacho, qui prius Apis uocatus fuit, & Memphin edificauit. Sed & ab Orpheo & quibusdam alijs eadem mysteria initium sumpserunt, & in hærefes ac sectas composita sunt postea ab Epicuro, & Zenone Stoico, & Pythagora, ac Platone. Ex quo tempore ceperunt corroborari, usque ad tempora Macedonica & Xerxis regis Persarum, post expugnationem Hierosolymorum primum, & captiuitatem Nabuchodonosor, & usque ad tempora Darij, et Alexandri Macedonis. Plato enim illo tempore notus erat, & qui eum præcesserunt, Pythagorasque, & postea Epicurus.

Vnde sanè, uelut dixi, occasionem sumpserunt, & ad statum peruenerunt scripta, ac libri apud Græcos. Et post hoc tempus decantatæ hæreses philosophorum, inter se errore quidem conuenientes, & eadem uia procedentem scientiam idololatriæ ac impietatis contextentes: uerū eodem errore in seipsas contractæ, altera ab altera differūt.

Stoicorum hæresis, ex ordine quinta.

ET Stoici quidem de deitate hoc sentiunt, Deum dicunt esse mentem, quæ sit uniuersæ huius uisibilis molis, cœli uidelicet ac terræ, & aliarum rerum, uelut in corpore anima. Partiuntur autem iisdem unam deitatē in multas partiales essentias, in solem, & lunā, & sidera, in animā & aērē, & alia. Transitus item tradunt animarū à corpore in corpus, ubi de corpore decedunt. Easdemq; corpora ingredi ac rursus generari dicunt, & per multum errorem hanc impietatem retexunt: partem autem Dei & immortalem animam ducunt. Habuerunt principem Zenonem suæ stoæ, siue porticus, de quo multa narratur. Alij enim dixerunt, ipsum Cleanthis cuiusdam filium à Tyro oriundi. alij Citiensem ipsum dicunt ex Cipro insularē, & Romæ aliquandiu uixisse, postea uero Athenis hoc dogma proposuisse in porticu, stoæ Græcis appellata. Quidam duos Zenonas esse aiunt, alterum Eleatem, & prædictū: & tamen ambo sic docuerunt, etiam si duo fuerint. Afferit igitur etiam hic materiam contemporaneam Deo appellandam esse, unā cum alijs scētis: fatum item esse, ac generationem, ex quo omnia gubernantur, ac afficiuntur. Quomodo igitur cōpendiaria hæc nostra tractatio, aduersus huius uitia, auxiliare medicamentum recensere poterit: ita ut non multo minor magnitudine rei fiat defensio. Verū summatim ut ne omnino transcurram, ad hunc dicam. Vnde accepisti, o bone, huius doctrinæ narrationem: aut qualis spiritus sanctus cœlitus te alloquutus est, de tuo errore? Duo enim simul cōtemporanea, materiam & Deum, uiolenter asseris. Cadet autem, et inconstans est ratio tua. Confiteris enim quendam esse opificem, quem etiam omnipotentem dicis, hunc uero in multitudinē deorum diuidis. Cuius autem opifex, siue contemporanea fuerit materia ipsa: Erit enim per se sui ipsius domina, quæ à nulla causa principiū accepit, & nemini subiecta est. Si uero opifex ab hac accipit tutelā, qui ipsam reperit, imbecillitas quædam fuerit, & collatio ei qui contribuit, propter inopiam, quo non ex proprijs, sed ex alienis subiectis, proprium opificium producat. Et de animarū transitione à corporibus ad corpora, multa est adulteratæ mentis tuæ peruersitas, o tu ultronee sapiens, qui scientiam apud homines iactas. Si enim pars Dei est, & immortalis: corpora uero miserabilia, non solum ferarū & reptilium, & omnis generis bestiarum uilissimarum, formationi ipsius coniungis, quæ, uelut tu dicis, à Deo essentiam habet: quid nam fieri possit hoc magis flagitiosum? Fatū deinde introducis, uelut ex ipso fiant ea quæ homini ac alijs accidunt. Verū ex uno dicto summatim totum tuum fabulamentum subuertetur. Si enim fati est, sapientem fieri, prudentem euadere, rationalem generari ac irrationalē, aliāq; omnia: cessent leges, dominatur enim fatum adulteris, & alijs. Magis autem pœnam dabunt stellæ quæ necessitatem inducunt, si coactus quis facit id quod aggreditur. Verū de his aliās amplius dicam. Sint ociosæ scholæ, quiescant sophistæ, & rhetores, ac grāmatici, medicūq; ac reliquæ scientiæ, mechanicarūq; artium innumera multitudo, et nemo amplius doceat, si ex fato scientiarū suppeditatio, & nō ex literarū doctrina humane naturæ cōtingit. Si enim fatum eruditū et doctum efficit, ne discat quis ex doctore, sed ex natura accipiant peritiā stamina uoluentes Parce, iuxta tuorum adeo fastuosorū uerborum erroneā sententiam.

Platonici, hæresis ex ordine sexta.

AT hæc aduersus Zenonem & Stoicos à me dicta sint. Plato uero simul et ipse eadem uia fertur, per animarū de corporibus ad corpora transitionē, & per multitudinem

tudinem deorum, aliasque idololatrias ac superstitiones. Non autem de materia omnino aequaliter cum Zenone & Stoicis sensit. Nouit enim ipsum Deum, omnia uero facta & existentia ex uero Deo potentias quasdam factas esse. Esse autem primam causam, & secundam, & tertiam. Et primam quidem causam esse Deum, secundam uero causam, ex Deo quasdam potentias productas esse, per ipsum uero & potentias factam esse materiam. Sic enim dicit: Coelum simul cum tempore factum est, simul enim etiam dissoluetur. Verum priorem suam de materia sententiam destruxit. Dixit enim alicubi, materiam Deo contemporaneam esse.

Plato contra
seipsum.

Pythagorij, haeresis septima.

Ante hunc porro Pythagoras & Peripatetici, profitentes se delineare unum Deum, uerum etiam alijs philosophis, ipsorumque commentis addicti sunt. Et tum ipse, tum sodales eius rursus aequalia his dicunt, nefandam ac impiam sententiam de animarum de corporibus discessu, & ad alia corpora transitu, & de corporum corruptione. Hic postremum in Media uitam finijt. Corpus autem dicit esse Deum, hoc est coelum: oculos uero ipsius esse uelut in homine, solem & lunam, ac reliqua sidera, & in caelo elementa.

Epicurei, octaua secta.

Epcurus deinceps omnia absque prouidentia geri, in mundum induxit. Ex atomis uero omnia producta esse, ac rursus in atoma decedere ac resolui. & omnia sua sponte ex casu esse, ac mundum substituisse, natura semper generante, ut quae rursus consumetur, & rursus ex seipsa succedat, & nunquam desinat, dum & a seipsa nascitur, et in seipsam conteritur. Esse autem uniuersum ab initio instar oui, spiritum uero draconis specie circum ouum, uelut coronam, aut uelut cingulum constringere naturam. Quum autem uoluerit uiolentia quadam ultra tempus coarctare omnem materiam, siue omnium naturam, sic quidem rerum naturam in duo hemisphaeria diduxisse, & deinde ex hoc atoma indiuisibilia corpuscula secreta esse. Leuia enim & tenuiora uniuersae naturae sursum emeruisse, hoc est lucem & aethera, & tenuissimam spiritus partem. grauissima uero ac lutulenta deorsum inclinata esse, hoc est terram, id est ipsam siccitatem, & humidam aquarum essentiam. Vniuersa uero a seipsis, & per seipsa moueri in circumuolutione poli & astrorum, ut a draconis speciem habente spiritu adhuc omnia impellantur. Et ex parte quidem de his diximus, eodem uero modo quatuor has sectas ob lectionis compendium subuertemus. Hinc & paulo prius quoque, de caetero poete, uelut dixi, & oratores ac historiographi, astronomique, & qui alios errores induxerunt, & mentem ad infinitas malas causas ac institutiones preparauerunt, humanam comprehensionem turbauerunt, ipsique tenebras offuderunt: & factus est hic primus error, excogitatio simulachrorum, & infelicitas doctrinae. Erant autem omnia diuisa, Graecismus & Iudaismus. Iudaismus non prius appellatus, sed per Israel cognomen pie religionis adeptus, donec successiones factae sunt. Naasson enim in deserto tribus Iuda tribunus factus, generat Salmon, Salmon generat Boos, Boos gignit Obeth, Obeth gignit Iesse, inter pios Israelitas appellatos. Iesse generat Dauid regem, qui primus ex tribu Iuda regnauit, ex quo deinceps per successionem reges ex semine ipsius, ita ut filius patri successerit, constituti sunt. Erat autem ante ipsum Dauid natura primus rex in Israel Saul, filius Ceis, ex tribu Benjamin: & non successit ei filius, sed translatus est regnum per Dauidem primum ad tribum Iuda. Nam ipsi Iacob primus filius nascitur Rubim, secundus Simeon, tertius Leuis, quartus Iudas, ex quo appellatur Iudaei, qui ad hoc nomen delapsi sunt propter tribum Iuda, eius qui ex genere piorum fuit. Vocabantur itaque paulo ante Israelitae, qui & Iudaei. Usque ad hoc temporis coniunctae

Israelitae.

Iudaei unde
dicti.

fuerunt quatuor generationes, quatuor terræ partiū, quum diuisæ fuerint hæ per tempora usque ad hoc tempus hic à me indicatū, & ulterius. Hoc est, ab Adam usque ad Noë, Barbarismus: à Noë usque ad turrin & Seruch, post duas generationes Scythica superstitio: & postea à turre & Seruch & Aram, usque ad Abraam, Græcismus. Ab hoc & successoribus in pietatis studio ipsi Abraam coniunctis, à semine eius per successionem, hoc est à Iuda, Iudaismus. Cuius rei testimonium mihi præbet spiritu
 » plenus, & sanctus Dei apostolus Paulus, sic dicens: In CHRISTO IESU non barbarus, non Scythia, non Græcus, non Iudæus, sed noua creatio. Nam ab initio quum
 » creata esset creatura, & noua esset, nullum aliud nomen habebat. Cum his conuenit
 » rursus id quod in alio loco dicit: Debitor sum Græcis & barbaris, sapientibus & stolidis. ubi sapientes quidē appellat Iudeos, stolidos uero Scythas. & ait, Debitor sum. Hinc totum genus Israël Iudæi uocabatur, à temporibus Dauid. Et durauit hic mos ut omne genus Israël, tum Israëlita, tum Iudæi uocarentur, à temporibus Dauid ac filij eius Solomonis, & filij Solomonis, Roboam inquam, qui post Solomonem regnavit in Hierusalem. Quo uero non præteream Iudæorum religionem, & ne relinquam indicare propositum opinionis ipsorum scopum, pauca de multis apponam. Omnibus enim manifestissimæ sunt res Iudæorum. Quapropter non magnum suscipiam laborem in hoc argumēto, ut accuratissime exponam: sed ut quæ necessaria fuerint, pauca de multis hic apponam. Iudæi itaque ab Abraam per successionem existentes, & ipsius pietatem edocti, circumcisionem Abraam habent, quam iuxta præceptum Dei accepit nonagesimum nonum annum agens, ob causam supra à me relatam: quo uidelicet eius semen inquilinum in terra aliena, non auerfaretur nomen Dei, sed in corpore ferret signaculum, commonestationis gratia atque indicij, quod in patris ipsorum pietate perseverarent. Filius autem huius circumciditur octaua die, uelut Dei traticinium habebat. Et in cōfesso quidem est, quod ex præcepto Dei circumcisio tunc fuit. Verum per figurā erat tunc constituta, uelut in progressu postea ostendimus. Permanserunt itaque in circumcisionis ritu, & pietati addicti, iidem Abraam per successionem filij, ab ipso uidelicet ac deinceps Isaac, & Iacob, & huius filij, tum in
 Philistia, Chananitide terra Iudæa, tum in Philistia tunc appellata, nunc uero Palæstina uo
 Palæstina. cate. imò etiam in Ægypto. Iacob enim, qui et Israël, cum undecim filiis suis descendit in Ægyptum, annum agens uitæ suæ centesimum trigessimū. Ioseph autem alter eius filius iam in Ægypto regnabat, uenditus à fratribus ob inuidiam. At uero Dei gubernatio cooperans iusto quæ bona sunt, insidias ipsi Ioseph structas in admirationem conuertit. Descendit itaque, uelut prædixi, Iacob & filij eius, & uxores ac nepotes, animæ numero septuaginta quinque in Ægyptum, uelut tradit primus de quinque libris Moysis, hæc omnia manifeste declarans. Perseuerarunt autem isthic ad quinque generationes, uelut sæpe iam dixi, nunc uero necessitas incubuit ea repetendi. Manserunt enim generationes quæ à Iacob numerantur per Leui, ex quo sacerdotes constituti sunt, & per Iudam, ex quo progressu temporum regnavit rex Dauid. Et Leui quidem gignit Caath, & alios. Caath gignit Amram, Amram gignit Moysen & Aaron pontificem. Hic Moyses educit filios Israël per potentiam Dei ex Ægypto, uelut habet secundus legis liber. Porro quæ fuerit uita ac conuersatio filiorum Israël usque ad hoc tempus, non ita clare ut euidentissimum sit, dicere possumus: sed hoc solum, quod in studio pietatis ac circumcisione fuerint: etiam si scriptum sit, quod multiplicati fuerint in terra Ægypto filij Israël, & uiles ac redundantes facti sint. Ipsum enim tempus eiusdem cohabitationis ac permixtionis, propter focioriam omnino uilitatem effecit. Quæ uero ipsis gustanda essent, & quæ reprobanda, aliæ quæ legis distinctione seruare ipsis præceptū est, nondum manifeste adnotatum

tatum est. Vbi uero egressi essent ex Aegypto, in secundo exitus ipsorum anno, legis-
latione Dei digni fiunt, per ipsius Moysis manum. Lex autem à Deo ipsis data instar *Legis usus.*
pædagogi, sicut etiam erat lex pædagogus, corporaliter quidem distinctionē faciens,
spiritualem uero expectationem habens, docebat circumcidi, sabbatum agere, deci-
mare omnes ipsorum scetus, & omnia quæ apud ipsos gignebantur ab homine usque
ad pecus: & primitias dare, & quinquagesimam & trigessimam: credere Deo soli, ip-
sumque colere. & in monarchia quidem ac unius principatu prædicabatur nomen, in
monarchia uero trinitas semper annunciabatur, & inter eminentissimos apud ipsos cre-
debatur, hoc est prophetas & sanctos. Sacrificiaque ac cultus diuersos uniuersorum re-
gi Deo in deserto offerebant, in celebritate fixorum tentoriorum à Mose constructa, per
formas ipsi à Deo indicatas. Susceperunt itaque iidem Iudæi etiam propheticas uoces
de CHRISTO uenturo, & qui appellaretur quidem propheta, esset autem Deus: &
uocatus quidem esset Angelus, uerum filius esset Dei, & homo in carnem uenturus
esset, & inter fratres recedendus, uelut omnes diuinæ scripturæ habent, maxime Deu-
teronomij liber legis quintus, & qui deinceps habentur. Habebant porro hi Iudæi us-
que ad reditum à captiuitate Babylonis, libros & prophetas hos. I Genesim. II Exo- *Libri Iudæo- rum 27.*
dum. III Leuiticum. IIII Numerum. V Deuteronomium. VI librum Iesu Naue.
VII Iudicum. VIII Ruth. IX Iob. X Psalterium. XI Proueria Solomonis. XII Ec-
clesiasten. XIII Canticum canticorum. XIII Primum librum regnorum. XV Secun-
dum regnorum. XVI Tertium regnorum. XVII Quartum regnorum. XVIII Pri-
mum paralipomenon. XIX Secundum paralipomenon. XX Duodecim prophetas.
XXI Esaïam prophetam. XXII Hieremiam prophetam, cum lamentationibus & epi-
stolis ipsius, ac Baruch. XXIII Iezechielem prophetam. XXIIII Danielem prophe-
tam. XXV Primum librum Esdræ. XXVI Secundum librum Esdræ. XXVII Li-
brum Esther. Atque hi sunt uiginti septem libri à Deo Iudæis dati: uerum uiginti duo,
iuxta numerum Hebraicarum literarum numerati, propterea quod decem libri in quinque
duplicantur. Sed de his alibi manifeste diximus. Sunt & alij duo libri apud ipsos am-
bigue lectionis, Sapiëntia Sirach, & Solomonis, citra alios quosdam libros apocryphos.
Omnes autem hi sacri libri Iudaismum docebant, & legis obseruationes, usque ad Do-
mini nostri IESU CHRISTI aduentum. Et recte sanè processissent Iudæi in legis do-
ctrina, si CHRISTVM suscepissent à pædagogo, lege uidelicet, ipsis prædicatū ac de-
nunciatum, ut suscepta ipsius deitate, etiam aduentū ipsius in carnem didicissent, non
dissolutionē legis, sed legis complementū. Nam figuræ in lege fuerunt, ueritas autem *Legis & Euan- gelij differentiæ*
in Euangelio. illic enim circūcisio fuit carnalis, quæ inseruit tempori, usque ad magnam
circūcisionem: hoc est baptismum, qui circūcidit nos à peccatis, & obsignat nos in no-
men Dei. Et erat illic sabbatum, detinens nos in magnum sabbatū, hoc est in requiem
CHRISTI, ut in CHRISTO sabbatum agamus à peccatis. Et erat illic agnus irratio-
nalis, qui sacrificabatur deducens nos ad magnum agnum ac celestem, pro nobis &
toto mundo mactatum. Et erat illic decimatio, muniens nos, ut ne ignoremus literam
iota, denarium numerum, primum elementum nominis IESU. Quandoquidem
igitur figura ducti sunt, & non peruenerunt ad perfectionem, per legem & prophe-
tas, aliosque ac totum librum prædicatam, eiectioni sunt ab agricultura, & ingressæ sunt
gentes, ita ut illi amplius seruari non possint, nisi ad Euangelij gratiam reflexerint.
Omnes enim iustificationes ipsis abolitæ sunt, quum singula testimonia hoc confir-
ment, uelut habet tota Scriptura. Verum in summa ab uno testimonio, indubitatam
& insuperabilem contra ipsos sententiam dicemus. ex quo clare uidere datur, suffra-
gium contra ipsos latum, dum dicit: Quæcunque anima non audiet prophetam illum, &
exterminabitur à tribu sua, & ex Israël, & subter cælum: tanquam Dominus ea quæ
mystice per legem tradita sunt, perfecte & ad salutem muniturus sit: & qui non
audiat

audiat ipsum neque admittat, non habeat salutem, etiam si legem fecerit: quum lex non possit hominem perficere, propterea quod iustificationes corporaliter in ipsa scriptae sunt, & in Domino nostro IESU CHRISTO uere compleantur. Atque haecenus à me dictum sit de Iudaismo. Nam paucorum mentionem feci, ut ne in totum eos silentio praeteream, sed in parte ostendam. Omnibus enim notum est contra ipsos argumentum, & ipsorum confutatio. Ostendimus autem & principium unde habuerunt introductionem, quod ab initio ex Abraam patriarcha pietatis uocatur pius, ex eo quod sunt de semine ipsius. A nepote uero ipsius, uidelicet Iacob, qui & Israel, Israelite. Ex diebus uero Dauid, qui regnauit ex tribu Iuda, uocabantur Iudaei ac Israelitae omnes duodecim tribus usque ad Solomonem filium Dauid, et usque ad Roboam filium Solomonis, nepotem uero Dauid. Et iuxta increpationem Dei, & indignitatem ipsius Roboam, dissecatae sunt duodecim tribus, & factae ac uersatae sunt duae cum dimidia, cum Iuda, hoc est cum ipso Roboam: & nouem ac dimidia, cum Hieroboam. Vocabantur autem nomine tribus Israelitae & Israel, regno subiectae sub Hieroboam filio Nabat in Samaria. Duae uero in Hierusalem, Iudaei appellabantur, & regebantur à Roboam filio Solomonis. Et factae sunt rursus regum successiones. Roboam genuit Abia, Abia genuit Asa, Asa Iosaphat, Iosaphat Ioram, Ioram Ochoziam, Ochozias Iosias, Iosias Amasias, Amasias Azarian, appellatum Ozian: Azarias, qui & Ozias, Iotham, Iotham Achaaz, Achaaz Ezechiam. in temporibus autem Ezechiae & Achaaz, captiuae ductae sunt tribus ex Israel in fines Medorum. Postea Ezechias genuit Manasse, Manasses Amon, Amon Iosias, Iosias Iechoniam, qui & Zelum appellatur, itemque Amasias dicebatur. Hic uero Iechonias genuit Iechoniam appellatum Sedechiam, & Iocim. Et nemo de hoc ambigat, imò potius miretur exactam rationem hoc loco utiliter studiosis expositam, qui Christianae doctrinae gratia sincera exemplaria contingere uolunt. Qui sane statim cum utilitate beniuoli esse cogentur, ubi lucrati fuerint dictum hoc, quod à quibusdam indoctis rerum Euangelicarum ad ambiguitatem, uelut emendandi gratia, delatum est. Nam quum sanctus Matthaeus trifariam enumeret generationes, & ab Abraam usque ad Dauid recenseat quatuordecim generationes: duo priores numeri clari reperiuntur, nullum defectum habentes: ad Iechoniam enim tempora continent. Verum tertius numerus non item quatuordecim generationum reperitur, ut iuxta successionem nominum complementum habeat, sed decem & trium. Nam aliqui Iechoniam cum altero Iechonia reperiunt, numerum duplicatum esse putauerunt. Non erat autem duplicatio, sed numerus clarus. Ex nomine enim patris filius nominatus fuit Iechonias Iechoniae. Itaque detracto pro pietatis studio uno nomine, ex ignorantia huc delati, defectuosum fecerunt propositum argumentum, iuxta numeri quatuordecim nominum promissionem, & multi experimenti habitum corruperunt. Fit itaque hinc à tempore Iechoniae captiuitas in Babylonem. In hoc tempore captiuitatis accesserunt seniores ipsum Nabuchodonosor in Babylone, rogantes ut mitteret aliquos de suis ad inhabitandum terram Israelitidem, ut ne regio in materiam eluxuriens desolaretur. Et exaudivit ipsorum preces, nec rem differebat. & quatuor genera suorum mittit, Chuthaeos, Cudaeos, Sepharuræos, & Anagogauæos: qui una cum simulachris suis ascendentes inhabitauerunt tunc Samariam, hac terra sibi ipsis delecta, eo quod pinguis esset ac fertilissima. Quum autem temporis progressu hi à bestiis dilaniarentur, leonibus, pantheris, ursis, & alijs prauis feris, mittunt legatos in Babylonem, rogantes, & uehementer admirantes de eorum qui prius inhabitauerant firma sede ac uita, quomodo potuerint sustinere bestiarum rapinas ac uiolentiam. Rex uero accersitis senioribus, percunctatus est de ipsorum uita, quomodo transegerint dum in Iudaea morarentur, & quomodo effugerint bestiarum impetum, quum tantus sit bestiarum incurfus, tantaque perniciēs in illa regione. Illi uero Dei legislationem ipsi indicauerunt, & prudenter ipsi reuelarunt

Matthaei le-
ctio interpo-
lata.

reuelarunt probabilem opinionem, non posse illic gentem cōsidere, quæ non legem Dei cœli per Moſen datam perficeret. Eſſe enim Deum terræ protectorem, non uelle autem transgreſſiones in ipſa à gentibus alienigenis fieri, per idololatriã, & alia. Ipſe uero curam gerens rei, & ueriffimæ declarationi fidem habens, exemplar legis petiuit. Illi autem ubi liberaliter dediffent unà cum lege etiã Eſdram quendam ſacerdotẽ, mittunt ipſum doctorem legis à Babylone ad erudiendos Aſſyrios in Samaria cōſidentes, Chuthæos uidelicet antea nominatos, ac reliquos in lege Moſis. Cōtingit autem hoc anno plus minus trigefimo captiuitatis Iſraël ac Hieruſalem. Erudiſt itaque Eſdras & qui ipſi ſucceſſerunt, genus illud in Samaria, & appellati ſunt Samaritæ, qui legem per Eſdram à Babylone uenientem ſuſceperunt. Præterijt autem tempus annorum quadraginta aliorum, & ſoluta eſt captiuitas, & redijt Iſraël à Babylone. Subit animum meum admiratio, quomodo contigit quatuor gentes & quatuor hæreſes in eadem gente fieri: primam uidelicet Eſſenorum, ſecundam Gorthenorum, tertiam Sebuæorum, quartam Doſitheorum. Atq; hinc iam mihi initium fit promiſſæ tractationis contra hæreſes: & ut cauſam declarem, ſummatim dicam. Quæ uero eſt alia, quàm quod à linguarum multiſida uocis alteratione tribus factę ſunt. In ſingulis autem tribubus ac patriarchijs diuerſæ gentes præſidebant. Omnis autẽ gens regem ſibi ipſi in caput præſiciebat. Contigit autem ex hoc, bellũ eſſe & aduerſitates ac ſymplegades, dum gentes cum gentibus committuntur, & ſinguli propriam uoluntatem præferre nituntur, & uicinarum res ad ſeipſos trahere ſtudent, propter inexplebilem noſtram in uita habendi cupiditatẽ. Sic etiam in hoc præiudicato tempore, ubi una religio Iſraëlis, & ſcriptura ſecundũ legem, dilapſa eſt ad alias gentes, Aſſyrios inquam, ex quibus Samaritæ inhabitatores euaserunt, contigit etiam opinionẽ ſcindi, & deinceps proceſſit error, et diſſeminata eſt diſſenſio, ab uno pio Dei cultu, ad multas adulterinas opiniones, prout unicuiq; uiſum fuit, & ſe in ſcriptura exercitatũ eſſe putauit, & docuit quiſq; iuxta propriam uoluntatem.

Samaritæ, nona ſecta.

Samaritæ igitur à diuina ſcriptura uſq; ad hæreſes progrediuntur, poſt prædictas Græcas hereses, ex proprijs ratiocinationibus per mentis ſtupiditatẽ hominibus inductas. Vniuerſum itaq; genus Samaritæ uocabantur. Interpretari autem poſſis Samaritas cuſtodes, propterea quod cuſtodũ locum in terra obtinebant, aut quod cuſtodes erant conſtitutionis ſecundum legem Moſis. Appellabatur & mons ubi conſederunt, Somorum, itemq; Somer, ab antiquo quodam Somoro filio Somer, uiro ſic nominato. Erat autem hic Somer filius uniũs uiri de genere Phereæorum & Sergeſæorũ, qui tunc habitabant terram, ex ſucceſſione exiſtentes filij Chanaan, qui terram hanc rapuit, quæ nunc Iudæa aut Samaria appellatur, quum eſſet filiorũ Sem, & non ipſorũ propria: propterea quod ipſe Chanaan fuerit filius Cham, patruĩ ipſius Sem. Atq; hoc modo contigit ut ex diuerſis cauſis Samaritæ ſint appellati, ex Somer, ex Somoro, ex cuſtodia terræ, ex cuſtodia doctrinæ legis. Differunt hi à Iudeis, primum quod non data eſt ipſis prophetarũ poſt Moſen ſcriptura, ſed ſolum quinque libri Moſis dati ſemini Iſraël, in exitu profectionis ab Aegypto: Genetiſ uidelicet, & Exitus, & Leuiticus, & Numeri, & Deuteronomiũ. Appellantur autẽ in Hebræa lingua ſic: Breſcith, Velleſmoth, Vaijra, Vaiedaber, Ellehadbarim. Et diſſeminatum quidem eſt in hiſ quinque libris reſurrectionis mortuorum ſignum, non tamen clare prædicatum eſt. & diſperſum eſt in ipſis, de unigenito filio Dei, & de ſancto Spiritu, & contra ſimulachra. Verum clariũ in ipſis monarchia introducitur, in monarchia uero ſpiritualiter Trinitas annunciat. Porro hi accepta lege, ſtudiũ habuerunt deponendi idololatrias, & agnoſcendi unum Deum. Quibuſdam uero non fuit ſtudiũ exactius cognoſcendi. Verum errarunt tales, & non clare totam fidei partem,

Samaritæ unius de dictis.

Moſis libri quinque, quid contineant.

& ui-

& uitæ nostræ sinceritatem comprehenderunt, & mortuorū quidem resurrectionem ignorant, ac nō credunt. Spiritum autem sanctū non admittunt, nam & ipsum ignorant. Et hæc hæresis reprobans quidem mortuorū resurrectionem, depellens autem idololatriā, in ipsa uero per ignorātiā simulachra colens reperitur, propterea quod abscondita sunt simulachra quatuor, gentiū in monte apud Garizin per calumniam uocato. Nam si quis exacte de mōte Garizin perscrutari uelit, huic sciendū est quod ad Hierichuntē siti sunt duo montes, tum Garizin, tum Gebal trans Iordanem, ad orientem Hierichuntis, uelut habet Deuteronomium, & Iesu Naue liber. Itaq; simulachra colunt ignari, ex eo quod undiquaq; intenti sunt ad montem, dum orant uide licet quia sanctificatus est. Impossibile est enim scripturam mentiri, quæ dicit, Perseuerarunt facere legem, & adorare sua simulachra usq; in hodiernū diem: uelut in quarto libro Regnorum habetur. Conuincuntur autem ipsi undiquaq; de resurrectione mortuorum. primum ex Abel, quod post mortem sanguis eius Dominum alloquitur. Sanguis autem non anima est, sed in sanguine anima est: & non dixit Anima clamat ad me, ostendens quod est spes resurrectionis corporum. Sed & Enoch translatus est, ut non uideret mortem, & non reperiatur. Sed & Sarra post mortificationem uteri eius, & post siccatum consuetum fontem, rursus uiuiscatur ad seminis deiectionem, & anus filium concipit, ac parit iuxta promissionem, ob spem resurrectionis. Quin & Iacob priorum ossium curam gerens, uelut de nō pereuntibus præcepit. Et non hic solum, sed etiam Ioseph eadem cōsequentia præcipiens, resurrectionis speciem ostendit. Sed & uirga Aaron germinauit quum sicca esset, & fructū produxit, in spem uitæ mortua corpora nostra resurrectura esse significans, ad resurrectionem uero tendens. Sed et Moysi uirga similiter lignea, iuxta uoluntatem Dei animabatur, & serpens fiens resurrectionem indicabat. Præterea Moses benedicens Rubim dicit, Quæro Rubim, & ne moriatur: quum olim uita defunctus esset, ut uitam post mortem esse ostenderet, iudicium autem secundæ mortis in condemnationem. Quapropter duas benedictiones ipsi cōtribuit, Quæro dicēs, in resurrectione, & Ne moriatur, in iudicio: non mortem quæ per corporis discessum contingit dicens, sed eam quæ contingit per condemnationem. Sufficiens itaq; pauca hæc aduersus hos. Habent autem & alias quasdam dementiæ consuetudines antiquas. Quod uidelicet urina seproluunt, ubi ab externis uenerint polluti nimirū. Et quod in aquam se unā cum uestibus immergunt, ubi contigerint alicui ex alia gente. Iniquationem enim putant, aliquem attingere, aut alium quendam hominem alterius dogmatis tangere. Multa enim est horū dementia. Quomodo uero statim ipsorum amentia deprehendatur, adhibe mentem o admirande, & scies. Mortuum equidem statim abominantur, quum ipsi mortui sint operibus. Testantur enim non unum testimoniū, sed multa, mortuū non esse abominabilem, sed quod per ænigmata lex hoc dixit. Non enim duo aut tria testimonia ad hoc nobis suffragantur, sed myriades numero sexaginta duæ, hoc est sexcentena uicena milia, in deserto, & aliæ totidē, & ultra. Et adhuc multo plures, quæ loculo ipsius Ioseph testimonium præbent, qui per annos quadraginta in toto castrorum ordine gestabatur, & neq; abominationem pariebat, neq; inquinatebat. Dixit autem uera Lex ipsa, Quod si quis contigerit mortuum, manebit impurus usq; ad uesperā, & lauabitur aqua, & purificabitur. Insinuabatur autē hoc ad Dominum nostri IESU CHRISTI mortificationem, secundum passionē ipsius in carne. Ex articulo enim discretionē nominis significat. Vbi enim articulus additus est in uno aliquo determinato ac manifestissimo, omnino confirmatio propter articulum contingit. Citra articulum uero de uno quocunq; tandem indefinitē accipiendum est. uelut uerbi causa, si dixerimus βασιλεύς, id est rex, nomen quidem significauimus, sed non clare eum qui determinatur ostendimus. Regem enim dicimus & Persarum, & Medorum,

Resurrectionis
mortuorum pro
bationes ex
Mose.

Mortuos non
esse abomina-
biles.

Articuli Græ-
corum his.

Medorum, et Elamitarum. Si uero dixerimus, addito articulo *ὁ βασιλεὺς*, minime ambiguum est significatum. Nam rex de quo quaeritur, aut de quo dicitur, aut qui cognoscitur, aut alicuius imperiū habens, per articulum indicatur. Et si dixerimus *θεός*, id est Deus, sine articulo, quemlibet Deum gentium diximus, non Deum uerum. Si autem dixerimus *ὁ θεός*, palam est quod ab articulo uerum significamus, qui est & cognoscitur. Sic etiam quū dixerimus *ἄνθρωπος*, id est homo, & *ὁ ἄνθρωπος*. Et si quidem dixisset Lex, si contigeritis *νεκρὸν*, id est mortuum, de omnibus suffragium latum fuisset, & simpliciter omni mortuo quaesiti dictio incumberet. Quū uero dicit, Si quis contigerit *τὸ νεκρὸν*, ad unum quendam fert ductum: dico autem Dominum, uelut supra à me declaratum est. Dixit autem hoc lex per aenigmati in sinuationē, propter eos qui iniecturi erant manus in CHRISTVM, et cruci tradituri: quoniam opus habebant hi purificatione, donec occideret ipsis dies, & exoriretur ipsis alia lux, per baptismum aquae lauacri regenerationis. Velut etiam suffragatur mihi hic Petrus, dicens Israelitis in Hierosolymis, qui dicebāt ad ipsum, Quid faciemus: propterea quod ipse dixerat ad illos, Hunc IESVM quem uos crucifixistis. & compunctis corde, dixit: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque in nomine IESV CHRISTI Domini nostri, & remittentur uobis peccata, & accipietis donum sancti Spiritus. Itaque non de mortuo dicit lex. Si uero etiam de mortuo, de alio determinato lex dicit, uelut alibi ipsa interpretatur. Dicit enim: Si praeterierit mortuus, claudite fores ac fenestras uestras, ut ne inquinetur domus. Velut dicit de auditu peccati: Si audieris uocem peccati, aut speciem delicti uideris, claudere oculos tuos à concupiscentia, & os à uanitate uerborum, & aurem à sono prauo, ut ne mortificetur tota domus, hoc est anima & corpus. Quapropter etiam Propheta dicit, Si ascenderit mors per fenestras: & non penitus de his fenestris dicit. alioqui oclusis fenestris, nunquam moreremur. fenestrae uero sunt nobis corporis sensus, uisus, auditus, & alij per quos mors in nos ingreditur, si per ipsos peccauerimus. Sepeliuit igitur Ioseph ipsum Israel, & non abominatus est: & post mortem prolapsus in faciem, ipsum osculatus est. & non scriptum est quod lauit, ut purificaretur. Sepeliuerunt angeli, uelut traditio quae ad nos deuenit, habet, corpus Moysi sancti, & non lauerunt: imò neque inquinati sunt angeli à sancto corpore. At uero rursus timeo, ne in finem extendā quaestionis solutionem. Ab uno autem & altero sermone dabitur sapienti, ut discat de Domino, iuxta rationem per contrarium. Si uero etiam de Spiritu sancto dabitur mihi breuiter dicere, non utique distulero. Palam itaque statim Dominus dicit ad Moysen: Adduc mihi in montem septuaginta seniores, & accipiam de spiritu qui in te est, & effundam super ipsos, & defendent te. De filio autem, quomodo cognoscamus, pater dicit: Faciamus hominem secundum imaginem nostram ac similitudinem. Faciamus autem, nō est unius significatiuū. & pluit Dominus super Sodoma & Gomorra, ignem & sulphur à Domino de coelo. Cæterum de prophetis, quoniam prius dati erant ipsis quinque libri Moysi, non amplius iuxta alias scripturas processerunt, sed solum iuxta quinque libros Moysi, & nō iuxta reliquos deinceps sequentes. Et si quis etiam nunc ipsis dicat de alijs, de Dauid uidelicet & Esaia, & sequentibus, non suscipiunt, sed immorantur traditioni à proprijs ipsorum patribus inuectæ. Atque huc usque dictum sit à me de Samaritis, breui quidē sermone, propter metum quem prospicio, ne latius promissum opus extendam.

Contra Essenos, primam Samaritarum sectam, & ex ordine X.

IN quatuor hæreses Samaritæ secti sunt, uerū equaliter inter se sentiunt, de circumcisione & sabbato, & de alijs quæ sunt in lege. In exigua & omnino aliqua re, singulae hæ præcipue tres sectæ inter se differunt, exceptis solis Dositheis. Permanserunt enim Esseni in prima institutione, nulla extēsiōne facta. post hos Gortheni, dissenserūt paululum ab alijs. quoniam contradictio quædam in medio ipsorum exorta est, inter Sebnæos inquam, & Essenos, ac Gorthenos. Habet autem cōtradictio hoc modo:

b Lex

Filij unigeniti, & Spiritus sancti notiones ex Moysē.

Fenestrae mortis.

Lex precipiebat Iudæos undiquaque congregari in Hierosolyma sæpe, & præsertim tribus anni temporibus, in festo Azymorum, in Pentecoste, & in celebritate fixorum tentoriorum, Scenopegia appellata. Habitant autem Iudæi sparsim in finibus & Iudæe & Samariæ. Oportebatque ipsos per Samaritidas regiones iter facere, dum peterent Hierosolyma. Quum igitur quodam tempore conuenissent, congregationem habentes ad celebrandam festiuitatem, symplegades ac aduersitates hinc exortæ sunt. Sed & quando edificabat Esdras Hierusalē, post reditū ex Babylone, cupiuerunt Samaritæ cōferre auxiliū Iudæis, ac simul edificare, & prohibiti sunt ab ipso Esdra ac Neemia.

Contra Sebuæos, secundam Samaritarum hæresim, & ex ordine XI.

ET tunc Sebuæi ex ira ac indignatione transposuerunt tempora prædictarū festiuitatum, primum quidem ob iram Esdræ, deinde propter relata causam, quæ ad pugnam ipsos prouocabat per prætereuntes. Locat autem hi nouum mensem Azymorum, post nouū annum, qui fit in autumno, hoc est post mensem Thersī, qui Augustus apud Romanos appellatur, Mesori apud Ægyptios, Gorpiaus apud Macedones, Apellæus apud Græcos. Hinc hi anni principium ducunt, & statim azyma perficiunt. In autumno uero Pentecosten faciunt. Scenopegiā autem tunc celebrant, quum Iudæi Azyma & Pascha.

Mensium appellationes diuersæ.

Contra Gorthenos, tertiam hæresim Samaritarum, & ex ordine XII.

Nec uero sequuti sunt Sebuæos alij, uerū Esseni quidem uicini ipsis, eadem quæ illi faciunt. Gortheni uero & Dosithei contentionē aduersus Sebuæos habent. Et celebrant ipsi festiuitates, Gortheni inquam & Dosithei, quum Iudæi celebrant et Azyma & Pascha, & Pentecosten, & Scenopegiā, & ieiuniū apud ipsos receptum unius diei. Alij uero non sic faciunt, sed peculiariter cum Essenis, uelut diximus.

Contra Dositheos, quartam hæresim Samaritarum, & ex ordine XIII.

Dosithei uero ab his differunt multis modis. Resurrectionem enim cōfitentur, & politiæ apud ipsos sunt, ab animatis abstinent. Sed et quidam ex ipsis continent se à nuptijs, postquam in nuptijs uixerunt. Alij etiam uirginitatem seruant. Eodem modo etiam circumcisionem & sabbatum habent, & quod nō attingunt aliquem, eo quod omnem hominem abominentur. fama tradit ipsos etiam seruare ieiunia, et exerceri. Verū causa cur hæc senserit ac docuerit Dositheus, hæc est. Hic à Iudæis originem ducens, Samaritarum gentibus permixtus est: et quum in doctrina legis processisset, & in expositionibus apud ipsos primas uenatus esset, & ipsas assequutus nō esset, & in nulla existimatione apud Iudæos haberetur, declinauit ad Samariticū genus, & hanc sectam produxit. Et quum postea ob propriæ sapientiæ excellentiā in speluncam secessisset, inaniterque ac simulata religione, in ieiunio perstitisset, ita mortuus est, uelut fama refert, ob inopiam panis & aquæ, ex uoluntario nimirum proposito. Post dies autem aliquot, tradunt quosdam uenisse ad ipsum uisitandū, & reperisse corpus foetidum, ita ut uermes ex ipso proreptarent, & nubes muscarum circa ipsum congregata esset. Atque hæc quidē sunt differentiæ cognitionis prædictarū quatuor sectarum, quantū de his ad nos peruenit. Quæ sanē subuertuntur per ea quæ contra ipsas dicta sunt. Redeo autē rursus ad inductiones iuxta temporum successionem factas, quo & pecora erroris congregem, & contradictionem aduersus ipsa producam, in eo quod noxia ipsorum instituta reuelem, & per sermonis compendium ei aculationem uenerni malorum ac perniciosorum reptilium redarguam.

Dosithei historia.

Contra Sadducæos, primam hæresim Iudaismi, & ex ordine XIII.

Post has relatas Samaritarū, & superius Græcorum indicatas sectas, septem fuerūt hæreses apud Iudæos, ante CHRISTI in carnem aduentū, in Iudæa ac Hierosolymis. prima Sadducæi, qui fuerunt auulsio à prædicto Dositheo. Cognominant autem hi se ipsos Sadducæos, nimirū à iusticia cognomine proficiscēte. Sedec enim significat

ficat iustitiā. Fuit & olim sacerdos quidam, nomine Saduc. Verū nō perseverarunt hi in praeceptoris sui doctrina. Reprobarunt enim hi mortuorū resurrectionem, eadem cum Samaritis sentientes. Non assūmūt autem angelos, quos Samaritae non reprobant. Spiritū uero sanctum ignorant, non enim sunt hoc digni facti, omnia equaliter cum Samaritis obseruant: non erant tamen hi Samaritae, sed Iudei. In Hierosolymis enim sacrificabant. In reliquis uero omnibus cum Iudaeis conspirabant. Subuertuntur porro etiam hi à fide digna Domini uoce, quā ipsi contra seipsos attraxerunt, per quaestionis solutionem, quādo accesserunt ipsum dicentes, An possit esse mortuorum resurrectio: & quod septem fuerunt fratres, & primus uxorem duxit, & sine liberis decessit, & secundus accepit ipsam, quum Moses iubeat in uxorem accipere, uxorem fratris sine liberis defuncti, & adduci ipsam fratri, ad excitandū semen defuncti. Accepit igitur hanc, inquiunt, primus & secundus, & mortui sunt, similiter etiam reliqui omnes septem: in resurrectione ergo mortuorū, cuius erit haec uxor? quādoquidem septem habuerunt ipsam. Dominus autem dixit: Erratis, ignari scripturarum & uirtutis Dei. In resurrectione enim mortuorū, neque uxores ducunt, neque nubunt, sed similes angelis sunt. Quod autem resurgent mortui, Moses uos docet, uelut Deus ipsi uaticinatus est, dicēs: Ego sum Deus Abraā, & Deus Isāac, & Deus Iacob, Deus uiuentium, & non mortuorum. Et obturauit os ipsorum. sunt enim hi capti faciles, & non potentes resistere ne una quidem hora aduersus ueritatem.

Contra Scribas secundam Iudaismi haeresein, & ex ordine XV.

Post hos Sadduceos, Scribae fuerunt per medium temporis, aut etiam cum ipsis aetatem degerūt. Qui sanē expositores legis fuerunt, uelut grāmaticam quandam scientiam exponētes, reliqua quidē uelut Iudaei facientes, uerum superfluā quandam sophisticā expositionem inducentes: non solum secundū legem uiuentes, sed etiam abundantius urceorum demersiones ac purificationes seruantes, poculorū item ac patinarum, & aliorum ministerij uasorum, tanquā uidelicet ad sinceritatem ac sanctitatem dispositi. crebrō manus lauātes, crebrō item purificationes quasdam per aquas & lauacra, detergentes. Habebant autem simbrias quasdam significatiuas politiae ipsorum, ad ostentationē elationis & laudem spectantiū. & phylacteria apud seipsos palij addebant, hoc est latas notas purpureas. Possit autem aliquis putare, quandoquidem etiam in Euangelio haec uox habetur, de amuleti sermonem fieri. Nam & amuleta aliqui phylacteria nominare solent. Verum sermo in totum nihil de his habet, sed quoniam stolas, siue pallia, tales induebant, & dalmaticas siue amacula, ex latis notis siue signis purpureas paratas ac praetextas. Notas autem purpureas, phylacteria transnominare solent hi qui exacte oqui uolunt. Qua de causa etiam Dominus phylacteria secundum illos dixit. Indicat autem & consequentia appellationis phrasim, & simbrias palliorum: ut simbrias dicat oras ac margines, phylacteria uero signa ac notas ipsius purpureae. Dicit enim, Dilatatis phylacteria, & simbrias palliorum uestrorum magnificatis. Nam simbrias ac praetextus quosdam in quatuor alis amiculi unusquisque habebat, ex ipso stamine illigatos, quo tempore cōtinenter agebant, aut uirginitatem exercebant. Singuli enim determinatum castitatis aut continentiae tempus habebant, & haec ipsorum exemplaria erant, ad declarandum hominibus suam professionem, ut nemo contingeret scilicet sanctificatos. Expositiones autem, siue repetitiones apud ipsos quatuor erant: una in nomen Moysis prophetae: secunda in praeceptorem ipsorum, Aciban appellatum, siue Baraciban: tertia in Andan, siue Annan, qui & Iudas: quarta in filios Assamonaei. Ex his quatuor repetitionibus siue expositionibus, sunt quae apud ipsos recepta sunt sapientiae opinione. Pleraque uero insipientiae nomine iactantur ac celebrantur: quaedam etiam loco electae doctrinae praedicantur ac diuulgantur.

Phylacteriorum significatum.

Dalmaticae.

Expositiones quatuor apud scribas.

Contra Phariseos, tertiam Iudaismi sectam, & ex ordine XVI.

His duabus sectis consequenter annexa est phariseorum hæresis, qui eadem cum his sentiebant, scribis inquam, quos interpreteris legis doctores, conuersabantur enim cum ipsis etiā legisperiti. Verū pharisei alia etiā præter hos sentiebant, ac maiores politias habebant. Quidā enim ipsorum quū se exercebant, præscribebant decenniū, aut octenniū, aut quadrienniū, uirginitatis siue continentiae. Et frequentius orantes, crebrius certamen hoc aggrediebantur, ut ne uidelicet corporale quid ipsis accideret, aut clandestine per somnia tristis corporis defluxio cōtingeret. Et alij ex ipsis asseres sibi ipsis parabant dodrantis tantū latitudine, & in has se ad uesperā locabant, ut si quis dormisset, in pauimentū decideret, et rursus excitaretur ad orationē, per hoc quod uigilantem uitam haberet, quantū eius fieri posset. Alij lapillos ex aquis collectos sibi ipsis substernebant, ut dum his pungerentur, non in profundū somnum deferrentur, sed uigilantiam sibi ipsis parare cogerentur. Alij spinas pro strato habebāt, ob eandem causam. Ieiunabant autem bis in sabbato, secunda & quinta die. Decimabant decimationes, dabant primitias, trigemas & quinquagesimas. Sacrificia ac uota exactissime exoluebāt. In prædicto uero scribarū habitu progrediebātur, per amicula & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis & calceamentorū ligulis procedentes. Dicebantur autem pharisei, eo quod separati essent ab alijs, propter spontaneā superfluam religionem apud ipsos receptā. Phares enim Hebraica lingua separationē significat. Conhitebantur autem hi resurrectionē mortuorum, credebantq; angelos & spiritum. Ignorauerunt autem filium Dei, uelut etiam alij. Sed & fatum & Astronomia apud ipsos ualde in usu erat. Statim itaq; Græca nomina ex erronea astronomia, in Hebraica lingua alijs nominibus apud ipsos transnominata sunt, uelut sol Emacæsemes, luna lerecæalbana, unde & *μῆν* Græcis appellatur, ieræ enim *μῆν*, id est mensis dicitur, à quo luna illā apud Græcos appellationē habet. Mars, Choreb Ocmol. Mercurius, Choreb Ochmod. Iupiter, Choreb baal. Venus, Serua, siue Lued. Saturnus, Choreb Sabeth. Appellatur & alijs apud ipsos nominibus, non potui autem exacte horum cognomen exponere. Sed et nomina apud erroneos illos inaniter in elementorū numerū recepta, quæ animalia uocant, & per quæ scelerate mundum ad impietate perduxerunt, ea rursus Hebraice sic appellant, Telaa, Sor, Thomim, Saratam, Arti, Bethula, Momazani, Acrab, Cefet, Gadi, Dadli, Deggim. Hæc sanè nomina pharisei Græcorū uanitatem sequuti transnominauerunt, ita ut arietem apud illos appellatū, Telaa nominarint. taurum, Sor. geminos, Thomim. cancrū, Saratan. leonem, Arti. uirginem, Bethula. libram, Momazani. scorpium, Acrab. sagittarium, Cefet. capricornum, Gadi. Aquariū, Dadli. pisces, Deggim. Porro hæc non ad turbandos lectores à me dicta sunt, neq; ut utilitatē doctrinæ eorum qui inconstantē & insanam astronomiæ stoliditatē mundo inuexerunt, confirmem. Dictum est enim à ueritate, quod hæc inconstans est, & erronea. Dicta item sunt à nobis multa in alijs locis, ad subuertendos eos qui generationē & fatum esse putant, & præsertim in procemio huius operis summatim nobis contra ipsos actum est. Verū ut ne quis putet nos per calumniā contra aliquos ferri, & non exquisitā ex traditionibus ueritatem exponere, hæc à nobis nominatim relata sunt. Extrema autē ipsorum dementia ac nō uulgaris stulticia, quod quum resurrectionē confiteantur, & iudicium iustum decernant, fatum esse dicunt. Quomodo enim potest iudiciū esse, et fatū? ex duobus enim necessariū est alterum. aut si generatio est, non esse iudiciū: propterea quod qui facit, non à seipso facit, sed secundum necessitatē dominij ipsius fati. aut si iudicium est, & reuera minæ nobis intentatæ sunt, & leges iudicant, & qui malū fecerunt, pœnam dant, & legem iustam esse confitemur, & iudicium Dei uerissimū: ociosum esse fatum, & penitus nullam constitutionē habere. quando propterea quod possit peccare, & non peccare, ab alio peccatorū supplicia sumantur, alius uero laudem ferat recte factorum.

Phariseorum
appellatio unde
fit.

Planetarū nomina
apud
Hebræos.

Astrologia
damata.

Fatū, siue
Generationē, aut
natiuitatē non
esse.

factorū, & in hoc utriusq; differentia determinata sit. ut etiam una uoce iusta, in compendiaria ueritate, dicere liceat id quod per Esaiam prophetā ex persona Domini dictum est: Si uolueritis & audieritis me, bona terrae comedetis. Si uero nolueritis, neq; me audieritis, gladius deuorabit & consumet uos, nam os Domini hæc loquutū est. Quare omnibus manifestum est, clarumq; ac minime ambiguum, quod liberum arbitrium exhibuit nobis Deus, per seipsum loquutus, Si uolueritis, & nolueritis. Quare circa hominem est bona operari, aut malas res appetere. His itaq; in claudenda sunt frequentius & multipliciter, & nō per unam uocem, sed sæpe, ea quæ à Salvatore nostro ad ipsos dicta sunt: Væ uobis scribæ, & pharisei, ac hypocritæ, quia reliquistis grauiam legis, iudiciū & misericordiam, & decimatis anethum, & mentham, & rutam. & purificatis externā poculi ac patinæ partem: interna uero plena est immundicia & intemperantia. Et putatis iustum esse iurare per id quod est super altare, ipsum uero altare apud uos iureiurando solutum est. Et per cælum iurare, nihil esse dicitis: Si uero quis iurauerit per eum qui supra ipsum est, hoc iustum est apud uos. Nōne altare gestat id quod ipsi incumbit, & cælum thronus est eius qui super ipsum confidet: Et uos dicitis, Si quis dixerit patri ac matri corban, quod est, donum quodcunq; ex me in tuum cedit commodum, & non amplius honorabit patrem: & reprobastis mandatū Dei, per seniorum uestrorum traditionem. Et circumitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum & accessorium: & quum factus fuerit, facitis ipsum filium geennæ, duplo magis quàm uos estis. Quid igitur præstantius his sanctis uerbis, contra illos quis apponere possit: Imò arbitror etiam ipsos Saluatoris nostri uocibus & ueris uerbis contentos esse, ad quæ ne breuissimo quidem momento oculos obuertere potuerunt.

Contra Hemerobaptistas, quartam Iudaismi sectam, & ex ordine XVII.

AD has porro consequitur hæresis Hemerobaptistarū appellata, nihil quidem ab alijs euarians, sed eadem cum scribis ac pharisæis sentiens: non tamen solum ad æquata Sadducæis in mortuorū resurrectione, sed etiam in incredulitate, & alijs. Hoc autē præcipuū hæc secta habet, quod & in uere & autumno, in hyemeq; & æstate semper quotidie baptizat, unde & cognomen hemerobaptistarū accepit. Sensit enim, aliter non posse hominem uiuere, si non quis singulis diebus in aqua mergeretur, ita ut abluatur ac sanctificetur ab omni culpa. Cæterum & aduersus hanc ipsam ex uno dicto nobis subuersio continget. Quoniam incredulitatis apud ipsos magis quàm fidei ratio habetur. Redarguit enim ipsos conscientia ipsorum, dum quotidie baptizantur, tanquam spes hesternæ diei apud ipsos mortua sit, fidesq; ac sanctificatio. Si enim per unum baptismum procederent, confiderent profectō huic, uelut uiuenti & immortalī in æternum. Quando uero hodie quidem lauantur, nō corporum ablutionis gratia, sed propter peccata: cras uero rursus lauantur, pronunciant præteritū heri baptismum mortuum esse. Si enim non pridianum mortuum esset, postera die non alio opus habuissent ad purificationem peccatorum. Et si omnino nō abstinent à peccando, putantes quod purgabit assidue singulis diebus peccantes, uana est ipsorum opinio, & uanum ac frivolum est eorum studium. Neq; enim oceanus, neq; omnia fluuenta, ac maria, fluuntq; perpetui, ac fontes, uniuersaq; imbriferæ naturæ in unum congressa, peccata dele re potest: quandoquidem non iuxta rationem, neq; ex præcepto Dei fit. Pœnitentia enim purificat, & unum baptismum per mysteriorum nominationē. Præteribo autem & hanc sectam, quum ipsorum insanix remedium sufficienter me ostendisse putem, quantum sanè hic legentibus propositum est.

Contra Nasaræos, quintam Iudaismi hæresim, & ex ordine XVIII.

Consequenter uero aggrediar ea quæ sunt in secta quæ Hemerobaptistis successit, & Nazaræorū appellatur. Qui sanè Iudæi sunt genere, à Galaatide & Basaniti de regione, & locis ultra Iordanem originē trahentes, uelut fama ad nos delata tradit. Ex ipso uero Israël est hæc secta, in omnibusq; iudaistat, nihil ulterius ferè suprâ relatas

sentiens. Circūcisionem enim similiter habebat, sabbatū idem seruabat, festiuitatibus
 iisdem addicta erat. Non tamen fatum introducebat, neq; astronomiā. Et patres qui-
 dem suscipiebat, qui in quinque libris Moysi habent, usq; ad Moysen, qui in diuino cul-
 tu recte præsposito clari fuerunt: dico autem Adam, & Seth, & Enoch, & Mathusala, et
 Noë, & Abrahā, Isaac, Iacob, Leui, Aaron, & Iesum Naue. Ipsos autem quinque libros
 Moysi non assumebat, sed cōfitebatur quidē Moysen, & quod legē accepisset, crede-
 bat: non aut hanc, inquiebat, sed aliam. Vnde omnia quidem Iudæorū seruant, quū
 sint Iudæi. Victimās autem non mactabāt, neq; animatis fruebantur, sed nephās erat
 apud ipsos carnibus uesci, aut ipsas sacrificare. Dicebāt enim fictos esse hos libros, &
 nihil horum à patribus factum esse. Hęc erat Nasaræorū differentia ad alios, ut etiam
 confutatio ipsorū non in uno loco, sed in multis manifesta sit. primum quidē quod
 confitentur patres, et patriarchas, ac Moysen. Quum enim alia Scriptura de his nō di-
 cat, unde contigit ipsis cognitio nominū ac recte factorum ipsorum patrum, si nō ex
 ipsis Pentateuchi scriptis? Et quomodo possibile est in eodē uerum & falsum esse? &
 Scripturā in parte uera dicere, in parte falsa referre? quū Saluator noster dicat, Aut fa-
 cite arborem bonam, & fructus bonos, aut arborem uitiosam, & fructus uitiosos. Non
 potest enim arbor bona fructū uitiosum facere, neq; arbor uitiosa fructus bonos pro-
 ducere. Vana igitur est ipsorū sententia & expositio, ut quæ à multis subuertatur, ut-
 pote quum nō solum quæ in scripturis sunt, decantentur, sed etiā ipsi loci miraculorū
 editorum restent. primum ubi arietem Abrahā obtulit Deo, mons Sion usq; in hūc
 diem appellatus. sed & ubi quercus Mambræ, ubi angelis uitulus appositus est. Et
 ubi Abrahā angelis apposuit paratas carnes, nō relinquens ipse earum participatio-
 nem. Quin & ouiculæ in Ægyptiorū regione mactatæ, adhuc apud Ægyptios tradi-
 tio celebratur etiam apud idololatrias. In tempore enim quando pascha illic fiebat, est
 autem tunc principiū ueris, quum primum sit æquinoctiū, omnes Ægyptij rubricā
 accipiunt per ignorātiā, & illinunt oues, illinunt arbores, ficus ac reliquas, predican-
 tes ac dicentes, quod ignis in hac die combussit aliquando orbem terrarum. figura au-
 tem sanguinis ignicolor, remedium auxiliare est talis ac tantę plagę. Quomodo uero
 nō possumus ostendere de cōsequentiā, quum adhuc hodie reliquiæ arcę Noë osten-
 dantur in Cardyensiū regione? Et si quis omnino quæsierit, reperiet etiā reliquias alta-
 ris. Nam cōsequens est ipsum illas reperturū esse in ima montis parte, ubi māsīt Noë,
 egressus ab arca, & ubi obtulisset de animalibus mundis & adipibus Domino Deo,
 quādo audiuit sibi dici, Ecce dedi tibi omnia uelut olera sceni, macta & comede. Præ-
 teribo aut rursus & hāc inductitiā ac stolidā heresim, relatis illis modicis uerbis cōten-
 tus, quę à nostra tenuitate sunt dispersa hoc loco, in oppositionē erroris predictę sectę.

Contra Offenos, sextam Iudaismi heresim, ex ordine XIX.

Post hanc rursus alia quædam hæresis est illis implicata, & Offenorum appellata.
 Iudæi autē sunt hi, uelut etiam prædicti, moribus hypocritæ, mentis industria uer-
 suti. Originem uero ducunt, uelut traditio ad nos delata habet, à Nabatica regione &
 Ituræa, Moabitideq; et Areilitide, quę est ultra Vallem salſam, ita in diuina Scriptura
 appellata superincumbente regione. Est autem illa, mare mortuū uocatum. Hoc au-
 tem Offenorum genus, si quis nomen interpretetur, forte genus appellatur. Coniun-
 ctus est his postea Elxai appellatus, in temporibus Traiani regis, post Saluatoris no-
 stri aduentum, qui fuit pseudopropheta. Conscripsit autem hic librum secundū pro-
 phetiam uidelicet, aut uelut secundum diuinitus inspiratā sapientiam. Tradunt etiam
 de alio quodā lexco huius fratre, fuit autem hic homo erroneus moribus, fraudulentę
 mentis, à Iudæis oriundus, & cum Iudæis sentiens, non autem secundum legem con-
 uersans, uerum alia pro alijs obiter introducēs, & propriam suam hæresim seducens.
 Salem & aquam, & terram, & panem, & cœlum, & æthera, & uentum, iusiurandum
 ipsis in diuinū cultum præfiniuit, ac tradidit. Aliquando uero rursus alios septem re-
 ftes

Vallis salſa.

Mortuum

mare.

Elxai pseudo-
propheta.

stes praescripsit, Coelum inquam, & aquam, & spiritus, & sanctos (uelut ait) angelos orationis, & oleum, & sal, & terram. Aduersatur autem uirginitati, & odio habet continentiam, & cogit ad nuptias. Imaginaria uero quaedam uelut ex reuelatione introducit, hypocritas autem docet, dicens non esse peccatum, etiam si simulachra ipsos adora re contingat, persecutionis tempore instante, si solum in conscientia non adorent, & si quid etiam confiteantur ore, non autem in corde. Atque huius rei testem adducere fraudulentus ille impostor non erubescit, Phinees sacerdotem quendam de genere Leui & Aaron, & prisci Phinees, qui in Babylone tempore captiuitatis adorauerit Dianam, & in Susis effugerit perniciem mortis coram Dario rege. Quare omnia ipsius falsa sunt & uana. Hic igitur sursum coniunctus est praedictae sectae Offensorum appellatae, cuius reliquae in hunc diem restant in eadem Nabatitide terra, & ultra ad Moabitidem, quod genus nunc Sempensium appellatur. Imaginantur autem hunc uocari uirtutem obuelatam, propterea quod ei appelletur uirtus, xai uero obuelatum & occultum. Vni uersa uero huius professionis elatio refutata est, & in magnam confusionem incidit, apud eos qui ueritatem considerare, ac exacte cognoscere possunt. Nam a temporibus Constantij, & eorum qui nunc sunt reges, usque huc palam redarguuntur. Ad Constantium enim usque ex genere ipsius Marthus foemina quaedam, & Marthana eius *Marthys & Marthana.* soror, in ipsorum regione pro dijs adorabantur, quoniam ex semine praedicti Elxai erant. Mortua est autem Marthus ante paucos annos, Marthana uero hucusque fuit. Quorum etiam sputa, & reliquas corporis sordes auferere illi haeretici, in illa regione, in auxilium uidelicet morborum: nihil tamen efficiebant. Verum error semper pertinax est, & ad fraudem promptus. Caeca enim est malicia, & error stolidus est. Et quando tempus tero de praestigiatore hoc loquens, & de his quae contra ueritatem mentitus est, primum quidem docens abnegationem Dei, iuxta simulationem detestandum idololatriae sacrificiorum participem fieri debere iubens. Deinde decipiens audientes, abnegare iubens propriam fidem ore, & non habere peccatum asserens. Quare incurabilis est ipsorum morbus, & curationem non admittens. Si enim os quod confiteatur ueritatem, praeparatur ad mendacium, quis crediderit cor ipsis non esse fraudulentum? Quando diuina scriptura palam pronuncians in Spiritu sancto docet, Corde creditur ad iusticiam, ore uero confessio fit ad salutem. Sed & rursus *CHRISTVM* nomine confitetur, dum dicit, *CHRISTVS* magnus ille rex: non tamen omnino ex dolosa & adulterata tractatione nugacissimi libri eius comprehendit, an de Domino nostro *IESV CHRISTO* narrauit. Neque enim hoc determinat, uerum *CHRISTVM* simpliciter dicit, uelut alium quendam significans, aut expectans, prout nos ex his deprehendimus. prohibet enim orare ad orientes, asserens non oportere sic intendere, uerum faciem ad Hierosolyma conuertere ex omnibus partibus, ita ut hi qui in orientibus sunt, in occasum Hierosolymis intendant: qui uero in occidente, in orientem ipsam. qui in meridie, in septentrionem: qui in septentrione, in meridiem. ut undique facies ex opposito Hierosolymis intenta sit. Et uide mihi impostoris insaniam. Detestatur sacrificia & uictimas uelut a Deo alienas, & neque omnino Deo a patribus ac lege unquam oblatas. & dicit illis oportere orare in Hierusalem, ubi erat altare et sacrificia, negans carnis esum apud Iudaeos, & alia, & altare, & ignem uelut a Deo alienum. Aquam uero esse idoneam, ignem autem alienum esse asserit per haec uerba: Filij procedite non ad speciem ignis, quia erratis. Error enim est haec res. uides enim (inquit) ipsum proximè, & est procul. ne procedite ad speciem ipsius, uerum ite magis ad uocem aquae. & multa sunt ipsius fabulamenta. Deinde describit *CHRISTVM* esse quandam uirtutem, cuius etiam *Christi mensura apud Elxai.* mensuras significat, uigintiquatuor schoenorum in longitudinem, hoc est miliariorum nonaginta sex: latitudinem uero schoenorum sex, id est miliariorum uigintiquatuor, & crassitudinem similiter ementitur, & pedes ac reliqua fabulamenta. Esse autem & sanctum Spiritum, & ipsum foeminei sexus, simile *CHRISTO* instar statuæ super nubes,

Oratio Elxai, & in medio duorum montium stantem. Et reliqua silentio præteribo, ut ne legentium aures ad fabulas cōcitem. Quibus porro uerbis & inanibus uocibus postea in ipso libro decipit, quum dicit: Nemo quærat interpretationē, sed solum in oratione hæc dicat. Et hæc ipsa nimirum ex Hebraica lingua trāstulit, uelut ex parte deprehendimus, quum nihil sint ea quæ ipse imaginatur. Iubet enim dicere, Abar anid moib nochile daasim ani daasim nochile moib anid abar selan. quæ si interpreteris, hanc sententiam exhibent: Prætereant humilitas ex patribus meis, condemnationis ipsorum, & conculcationis ipsorum, & laboris ipsorum, conculcatione in cōdemnatione per patres meos, ab humilitate præterita in apostolatū perfectionis. In ipso autem omnia hæc implentur. Euacuata est enim ipsius uirtus & error. Si uero de uerbo ad uerbū iuxta tenuitatem uocum ipsarū, quis audire uelit interpretamentū, etiam hoc ipsum facere nō cunctabimur, sed pro officio per omnia in gratiam eorū qui audire uolunt, ipsa illius uerba, ipsorumq; interpretationem palam apponam, & habet se res ita: Abar, prætereant, anid, humilitas, moib, ex patribus meis, nochile, condemnationis ipsorum. daasim, & conculcationis ipsorum. ani, & laboris ipsorum. daasim, conculcatione, nochile, in condemnatione. moib, per patres meos. anid, ab humilitate. abar, præterita. selan, in apostolatu perfectionis. Hæc itaq; hæresis supra relata Ossenorum, degit quidē ludæorum politiam, secundum sabbati celebrationē & circumcisionem, & quod facit omnia quæ in lege sunt. Solum autem reprobatur libros similiter ut Nasaræi: sectam uero facit hæc, quum diuersitatem habeat ab alijs sex ludæorum sectis. Proinde sufficiet ad huius euerfionē, quod aliena est à Deo: quum Dominus manifeste dixerit, quod sacerdotes in templo prophanant sabbatum. Hæc autem sabbati prophanatio, quid aliud est, quàm quod nullus operabatur aliquid operis in sabbato, sacerdotes autē in templo sacrificiū perficientes, sabbatum soluebāt, prophanantes illud per assiduā animalium cædē. præteribo ad hanc hæresim. Hic enim Elxai cōiunctus est rursus Ebionæis, qui post CHRISTVM fuerunt, imò etiam Nazoræis, qui postea uixerunt. & uisunt ipso quatuor hæreses, quoniā delectant ipsius errore. Ebionæi, & post ipsum Nazoræi, Osseniq; qui ante ipsum, & cum ipso uixerunt, & Nasaræi supra à me indicati. Hæc uero heresis ex numero est septem illarū quæ fuerunt Hierosolymis, & quæ illic māserunt usq; ad aduentū CHRISTI: & post CHRISTI in carnem aduentum, usq; ad deuastationē quæ facta est à Tito rege, fratre Domitiani, filio uero Vespasiani regis. post expugnationē uero Hierosolymorū permansit tum hæc, tum aliæ, modico tempore, quæ uidelicet hæreses appellantur, Sadducæorū inquam, & Scribarum, Phariseorum, Hemerobaptistarū, Nasaræorum, Ossenorū, & Herodianorū: donec singulæ pro occasione & tempore dissipatæ ac solute sunt. Sufficiens est autem, ut ex ipsa illorū infania & uerborum iactatione, lethalis illius ueneni remediū habeamus, & omnia nobis ipsis prudenter præparemus, ad impuram ipsorum doctrinā ac loquelam destruendā. maxime quū Dominus statim dicat, tum in lege, tum in Euangelio, » Non erunt tibi Dei alij præter me. Non assumes nomen alicuius alterius ad iusiurandum. Et, Nolite iurare neq; per coelū, neq; per terram, neq; aliud aliquod iusiurandū, » sed sit sermo uester est, est, & non, non. quod enim supra hæc est, ex maligno illo est. Ego uero de hoc Dominū uaticinatū esse arbitror, propterea quod futuri essent qui dicturi essent, per alia nomina iusiurandū prætendi oportere. Primū igitur non oportet iurare, neq; per ipsum Dominū, neq; aliud quoddam iusiurandū. Nam maligni illius est iurare, malignus igitur est & qui in Elxai loquutus est, qui coëgit non solū per Deum iurare, sed etiam per salem & aquam, & per æthera ac uentū, & per terram atq; coelum. Satis est autem uelut in transitu, ut qui curari uelit, duorum illorū præceptorum antidoto, in oppositionē erroris ipsius utatur. Verū præterita huius nugacitate ac fraudulenta hæresi, deinceps septimæ hæresis confutationem faciam, quæ apud ipsos ludæos tunc recepta fuit: & est hæc,

Contra

Contra Herodianos, septimam Iudaismi haerese[m], & ex ordine XX.

Post hanc & has sectas, rursus septima haerese[m] erat Herodianorum appellata. Nihil autem habebant hi diuersum, sed toti sunt Iudaei uani & hypocritae. Verum Herodem putabant hi CHRISTVM Dominum, qui in omnibus scripturis, legeq[ue], ac prophetis expectatur. & ob ipsum decepti, Herodem iactabant: inducti ex dicto hoc, una cum hoc quod etiam in gratiam eius qui tunc rex erat, inaniter gloriabatur: Non deficiet princeps ex Iuda, neq[ue] dux ex foemoribus ipsius, donec uenerit cui reseruatur, aut uelut alia exemplaria habent, Donec uenerit cui restant quae reseruatur ipsi. Nam Herodes Antipatri filius fuit, Ascalonitae cuiusda[m] aeditui ac ministri simulachri Apollinis, cuius Antipatri pater, Herodes quidem erat nomine: filius autem hic erat Antipae. Captus autem est ab Idumaeis: idem Antipater: atq[ue] illic in Idumaea degens, genuit Herodem. Quum autem pater pauper esset, & precio redemptionis filium, Antipatrum inquam, redimere non posset, per multum tempus in seruitute permansit. postea uero liberatus est ex collatione ciuium, una cum filio Herode, & ad propria deuenit. Quapropter aliqui ipsum uocant Idumaeum. Alij uero Ascalonitam norunt. Postea uero amicus factus est Demetrio, & procurator Iudaeae constitutus est, & in noticia Augusti Caesaris fuit, & a procuratoris officio profelytus & accessorius fit: circumciturq[ue] tum ipse, tum Herodes filius, ad quem fors regni Iudaeorum deuenit. Erat autem rex in Iudaea, sub Caesare Augusto, socius ac cofoederatus existens. Quandoquidem igitur ex alienigenis hic regnauit: durauit autem regnum per successionem a Iuda & a Dauid, itemq[ue] principes ex Iuda & patriarchae: translatus uero fuit regnum ad alienigenam: credibile uisum est suspicioni erroneorum, ut ipsum esse CHRISTVM putarent, ac deciperentur ex relati dicti co[ns]equentia, nempe, Non deficiet princeps ex Iuda, donec uenerit cui reseruatur: ut accipiamus, inquiunt, quod huic reseruatum est. Defecerunt enim illi, & hic non de genere Iuda, imo neq[ue] omnino de Israe[m] est, huic autem reseruatum est, esse CHRISTVM. Verum redarguunt ipsos ea quae sequuntur, Quod ipse est expectatio gentium, & in ipso gentes sperabunt. Quae autem gens in Herode spem habuit: Quae uero gentium expectatio, Herodem expectauit. Quomodo uero illud apud ipsos impletum erat: Dormiuit ut leo, & ut catulus leonis, quis excitabit ipsum. Vbi autem lauit in sanguine stolam suam Herodes, aut in sanguine uuae amiculum suum: sicut Dominus noster IESV CHRISTVS corpus suu[m] proprio sanguine respergit, & in sanguine uuae amiculum suum. Verum considera quae dico, det[er]mi[n]a[n]s tibi Dominus intellectum in omnibus. Quo enim ostenderet purgationem status populi Domini, uenit per doctrinam proprii sanguinis ad purgandum dentes hominu[m], in sanguine nidoris ac nefandi sacrificij inquinatos. Et quid opus est multa dicere: multa enim sunt, & non admittit tempus sermonem aduersus praedictas haerese[m] prolongare. At haec quidem septem haerese[m] fuerunt in Israe[m], tum in Hierusalem, tum in Iudaea. Quatuor uero antea relatae apud Samaritas in Samaria. Pleraque uero deletae sunt. Non amplius sunt scribae, non amplius pharisaei, non amplius Sadducaei, non amplius Hemerobaptistae, non amplius Herodiani: soliautem aliqui, atque hi rari reperiuntur, unus fortassis aut alter, Nasareni, ultra supernam Thebaidem, & ultra Arabiam. Item Ossenorum reliquiae, non amplius iudaissantes, sed Sampsitae coniunctae, per successionem ultra mortuum mare habitantibus. Nunc uero Ebionaeorum haeresi coniunctae sunt. Et contigit quidem ipsos desinere a Iudaismo, uerum uelut radicem, aut corpus reptilis bestiae dissecari, & ex ipso nasci bicipitem, ac radice carentem serpentem, in uno corpore semisecto enatum ac dependentem. Hucusq[ue] tractatum a me est de quatuor sectis Samaritarum, & septem Iudeorum, de quibus non amplius restant quam tres quidem Samaritanu[m], Gortheni uidelicet, et Dosithei, ac Sebuqi. Esseni uero non ita ualde apparent, sed uelut in tenebris defossi sunt ac co[m]sepulti.

Apud

Herodes pro Christo habitus.

Apud Iudæos autem, non amplius quam Iudæorum & Nasaræorum. Offensi enim transierunt à Iudaismo ad Sampsenium hæresim, & nō amplius neq; Iudæi sunt, neque Christiani. Atq; de relatis mihi hæc usq; huc dicta sint.

Præsentia Christi, & aduentus in carnem, ac veri-

tas, unaq; ac sola in Deum fides.

STatim autem accessit pedetentim Domini nostri IESU CHRISTI in carnem aduentus, qui sanè relatas septē hæresesprehendit in Hierosolymis, extinxit autem ipsas potentia eius atq; dissipauit. Deinceps uero post eius aduentū, posteriores omnes hereses fuerunt: dico autem, postquā annunciatum est Euangelium, ac bonū nūcium Mariæ in Nazaret per Gabrielem: & post totum in summa CHRISTI in carnem aduentum, deindeq; assumptionē. Complacuit enim Deo, ut ad salutem hominum proprium filium demitteret, ut in utero uirgineo cōciperetur, qui uerbum est de cœlo, ex paternis sinibus generatus, sine tempore, ac sine principio. & ut descenderet in extremis diebus, Dei uerbum existens, ex Deo patre uerè generatum, qui cōessentialis est patri, & nihil à patre immutatus, sed immutabilis & inalterabilis, purusq; ab affectibus, & penitus nō patiens, compatiens autem nostro generi. Qui descendit de cœlo, & conceptus est non à semine uiri, sed per Spiritum sanctum, & uerè corpus de Maria habuit, sibi ipsiq; carnem de sancta matre efformauit, & animā ac mentem humanam accepit, & totum id quod est homo, excepto peccato, in seipsum per suā deitatem cōiunxit. natusq; est in Bethleem, circūcisus in spelūcā, oblatu in Hierusalem, in ulnas acceptus à Simeone: et testimoniū accepit ab Anna, filia Phanuelis, prophetissa. delatus est in Nazaret: uenit sequenti anno, ut conspiceretur coram Domino, in Hierusalem. uersatus est in Bethleem propter cognationē, gestatus à matre: delatus est rursus in Nazaret, & iuxta secundū anni circuitum, in Hierosolyma & Bethleem uenit, similiter à propria matre gestatus. In Bethleem uero in domum descendit cum propria matre, & Ioseph iam sene, & cum Maria degente. & illic secundo natiuitatis suæ anno conspectus ac uisitatus est à Magis, à quibus adoratus est, & dona accepit: & in eadem nocte, quum Ioseph respōsum ab angelo accepisset, in Aegyptum assumptus est. illincq; rursus post duos annos reuersus est, mortuo Herode, quū successisset Archelaus. Nam trigesimalotertio anno Herodis, quadregesimo uero secundo Augusti Cæsaris, nascitur Saluator noster in Bethleem Iudææ. Descendit autem in Aegyptum trigesimo quinto anno Herodis. Redit autem ab Aegypto post mortem Herodis. Quapropter in triginta & septē annis principatus ipsius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis triginta septem, uitam finiuit. Archelaus uero nouem annos regnat: in cuius regni principio, egressus Ioseph de Aegypto unā cum Maria & puero, quum audiisset Archelaū regnare, secessit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazaret. Archelaus autem generat Herodem iuniore, & regnat Herodes nono anno regni patris Archelai per successionē. Quo tempore tredecim anni supputantur aduentus CHRISTI in carnem. Decimo octauo autem anno Herodis, appellati Agrippæ, incepit IESVS prædicare, & tunc baptisma à Ioanne accipit, & prædicat annum acceptabilem, ita ut nemo ipsi contradiceret, neq; Iudæi, neq; Græci, neq; Samaritæ, neq; quisquā alius. Deinde cōtradictionē sustinens, prædicauit annum secundū: & facti sunt anni decē & nouem eidem Herodi, Saluatori uero trigessimus secundus. Vigesimo uero anno Herodis tetrarchæ appellati, fit salutaris passio, & à passione alienitas, ipse mortis gustus, usq; ad crucē patientis in ueritate, à passione uero alieni ac illæsi manentis in deitate. CHRISTO enim passo pro nobis carne, inquit Scriptura, & rursus, Mortificatus carne, uiuificatus autē spiritu, &c. crucifigit, sepelitur, descendit ad inferna in deitate & in anima, captiuā ducit captiuitatē: et resurgit tertia die, unā cū ipso sancto corpore, cōiunens corpus deitati, quod nō amplius soluitur, nō amplius

*Christus quā
do natus sit.*

plius patitur, non amplius mortis dominio subiectum est, uelut Apostolus inquit, Mors ipsi non amplius dominatur: ipsum corpus uere, ipsam carnem, ipsam animam, ipsa illa omnia, non aliud quoddam preter id quod est corpus, sed ipsum quod est corpus, confirmans in unam unitatem, in unam deitatem, carnale incorruptibile, corporale spirituale, crassarum partium, tenuium partium, mortale immortale, quod non uidit penitus corruptionem, non relicta anima in inferno, non partito organo ad peccatum, non polluta mente per mutationem, sed ut uniuersa quidem hominis acceperit, uniuersa uero etiam perfecta seruauerit, indulgente deitate uerae incarnationi, ad rationales ac honestos usus, eos inquam qui ex corpore & anima & mente humana perfectionem requirunt, hoc est famem, sitim, fletum, tristitiam, lachrymas, somnum ac quietem. Haec enim non sunt peccati species, sed uerissime incarnationis signum, quod deitas reuera insit in humanitate, non ea quae hominum sunt patiente, sed deitate simul in ea quae honesta sunt, & fieri oportebat, consentiente ac comprobante, & ea quae extra peccatum sunt, & mutationem interdictam. Resurrexit, & clausis foribus ingressus est, ut crassarum partium corpus tenuium partium ostenderet, ipsum quod erat cum carne & ossibus. Nam ubi ingressus esset, ostendit manus, & pedes, & latus punctum, ossa item, ac neruos, & reliqua, ut ne essent imaginatio ea quae uidebantur: fideique & spei nostrae promissionem faciebat per seipsum perfecte, & conuersatur non in apparentia, sed in ueritate. Et erudiciens docuit regnum caelorum praedicare in ueritate, magnum illud ac summum significans discipulis, ac dicens, Docete gentes: hoc est, transferte gentes a malitia ad ueritatem, a sectis ad unam unitatem: baptisate ipsos in nomen Patris, & Filij, & sancti Spiritus, in dominicam nominationem trinitatis, sanctum ac regium sigillum, ut ostenderet ex nomine nullam alterationem esse unius unitatis. Vbi enim qui baptizantur, iubentur ab ipso baptizari in nomen Patris, certa est glorificatio: in nomen Filij, non deficientis est nomenclatura: in nomen Spiritus sancti, non diuisa est coniunctio, neque ab una deitate abalienata. Et assumptus est in caelum, in ipso corpore & anima, & mente, cunctis his in unam unitatem, & unam spirituales substantiam: eaque diuina effecta, sedet in dextra patris, missis praedicatoribus in uniuersum orbem terrarum, Simone Petro, & Andree fratre ipsius, Iacobo & Ioanne filijs Zebedae, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomaeo, Marthaeo, Thoma, Iuda, Thaddaeo, Simone Zelote. Iudas enim Iscariotes ille, etiam si antea inter duodecim numeraretur, proditor factus, reiectus est a sancto apostolorum catalogo. Demisit porro etiam alios septuaginta duos ad praedicandum, ex quorum numero fuerunt septem uiduis praefecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, et Nicolaus. Ante hos uero Matthias, qui Iudae loco connumeratus est inter apostolos. Post hos autem septem, & Matthiam ante ipsos, Marcum, Lucam, Iustum, Barnabam & Apellem, Rufum, Nigrum, & reliquos septuaginta duos. Post hos deinde omnes, & una cum ipsis, Paulum sanctum apostolum, per propriam uocem de caelo, apostolum, simulque praedicationem gentium, & completorem apostolicae doctrinae elegit. Quem comperimus sanctum Lucam de numero septuaginta duorum dispersorum existentem ad se conuertisse, & sibi sectatorem fecisse, cooperatorem in Euangelio, simulque apostolum. Atque sic perfecta est uniuersa Euangelica tractatio usque ad hoc tempus. Et hucusque procedet mihi sermo de uiginti sectis, et de consequentia breuiter a me pro uiribus relata, Euangelica uidelicet illuminatione, quae in mundo per ipsum & discipulos ipsius facta est: quibus sane similia colligere ac apponere uaticinia & prophetias licet, ex lege, & psalmis, & alijs, atque sic consequentias ac ductus uidere, & certitudinem comprehendere, quod non est spurium, sed uerum, & a uetere Testamento praedenunciatus, minimeque ambiguus CHRISTI in carnem aduentus, & Euangelica doctrina. Quo uero non in molem immensam operis huius tractationem extendam, his contentus ero. Deinceps uero in progressu, opiniones quae postea uitae accreuerunt

Duodecim
apostoli.

Septuaginta
discipuli.

uerunt ex malo prætectu, similiter exponam, quū iam undecim à Iudæis & Samaritis, & nouem ante has ex Græcis & Barbaris, ac alijs profectas, ante CHRISTI aduentum, & usq̃ ad ipsius tempus, moderatè enumerauerim.

De Nazoræis, siue Christianis.

NAzoræorum, hoc est Christianorum, uocatus est per modicum tempus Christianismus, à Iudæis, & ab ipsis adeò Apostolis: quum Petrus dicat, IESVM Nazoræum uirum designatū ex Deo, & cætera. Postea uero ab Antiochia uocari cœpit Christianismus. Est autem & natura hæresis Nazoræorum, de quibus in sequentibus loco ferente dicemus.

FINIS PRIMI TOMI PRIMI LIBRI,

SECUNDI TOMI PRIMI LIBRI HÆ-

RESES TREDECIM SVNT, ET

hæc in ipso continentur.

- 1 Simoniani, à Simone Mago, qui temporibus Petri apostoli fuit, de uico Giththarum Samariæ. Hic à Samaritis originem habebat, Christi uero nomen solum subiuit. Docuit autem turpia facere, & coitum iniquationis, uxorū indifferentiam, à corporibus uero reprobatur resurrectionē, et mundum dicit nō esse Dei. Imaginem autem suam, uelut Iouis, & scorti quod cum ipso erat, nomine Helenæ, Mineruæ figura discipulis suis adorādum proponebat. Dicebat insuper seipsum Samaritis quidem patrem, Iudæis autem Christum.
- 2 Menandriani, qui ab hoc Simone per Menandriū quendam originem habuerūt. differūt autē in aliqua re à Simonianis. Hic enim ab angelis mundū factum esse dixit.
- 3 Saturniliani, qui in Syria Simonianorum turpiloquium corroborarunt. alia uero à Simonianis prædicabāt, ad maiorem admirationem. Originem uero à Saturnilo habuerunt: qui etiam ipse uelut Menander, ab angelis mundum factum esse dicebat, atq̃ his solum septem, iuxta superni patris sententiam.
- 4 Basilidiani, eiusdem turpis operationis operatores, à Basilide qui unā cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianorum discipulus fuit: & aliqua similiter sentiebat, in aliquibus uero dissentiebat. Dicit autē trecentos sexagintaquinque cœlos esse, & his nomina angelica imponit: propterea quod etiā annus tot dierū sit, et Abrasax nomen uirtutis, quod fert numerum CCCLXV. & dicit esse hoc nomen Spiritum sanctum.
- 5 Nicolaitæ, à Nicolao, qui uiduis ab apostolis præfectus fuit. hic ob zelum propriæ uxoris, turpia facere discipulos suos, unā cū alijs docuit. Et de Caulaucauch & Prunico, atq̃ alijs barbaricis nominibus, quæ mundo scelestè inuexit.
- 6 Gnostici, qui easdem hæreses susceperunt, uerū plus omnibus ipsis turpitudinem furiose operati sunt. In Aegypto autem Stratiotici appellati sunt, & Phibionitæ. In superioribus uero & orientalibus partibus Secundiani: in alijs partibus Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uero Coddianos ipsos dicunt. Alij Borboritas ipsos uocant. Hi Barbelo & Barbero iactant.
- 7 Carpocratiani, à Carpocrate quodam in Asia, qui omnē turpem actionem perficere docebat, & omne studium peccati. Et nisi quis, inquit, per omnia pergressus fuerit, & uoluntatem omnium dæmonū & angelorum perfecerit, ad supremū cœlum tran-

scen-